ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים

133

ינואר עד אפריל 2012

בנק ישראל
חטיבת המחקר

ירושלים, סיוון התשע"ב • יוני 2012

©

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

הרוצה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

מס' קטלוגי : 601642
דפוס איילון, ירושלים

חלק א': סקירת ההתפתחויות השוטפות
ינואר עד אפריל 2012

עיקרי הדברים

בתקופה הנסקרת, ינואר עד אפריל 2012, נמשך גידול הפעילות העסקית בישראל בקצב המתון שהמשיך התכנס אליו במחצית השנייה של 2011. התוצר המקומי הגולמי צמח ברביע הראשון של 2012 בשיעור של 3.0 אחוזים – קצב נמוך במקצת מזה של שני הרביעים האחרונים של 2011 – שכבר בהם הייתה הצמיחה נמוכה מהקצב ארוך הטווח. צמיחת התוצר העסקי ברביע הראשון הואטה במידה ניכרת ביחס למחצית השנייה של 2011, ועמדה על 2.8 אחוזים. בדומה לתקופה הנסקרת הקודמת, גם בתקופה הנוכחית נבעה התמתנות ההתרחבות של הפעילות העסקית במידה רבה מהמשבר בגוש האירו ומההאטה בצמיחה הגלובלית. כן הואטה הפעילות בענף התעשייה, תוצאה של הצטמצמות יצוא הסחורות בכל סוגי הטכנולוגיות. עם זאת, רמתה נותרה גבוהה ביחס לעבר.

היציבות במהלך התקופה הנסקרת של מספר המועסקים, משרות השכיר, והמשרות הפנויות וירידתו של השכר הריאלי של ישראלים משקפות את התרחבותה המתונה של הפעילות במשק. ביטוי נוסף להתרחבותה האיטית של הפעילות במשק הוא התייצבות הקצב של גביית המסים – הישירים והעקיפים – מאז ראשית השנה.

מתחילת השנה גדל מספרם של הנתונים החיוביים המצביעים על התאוששות המשק האמריקאי, אולם בחלק ממדינות אירופה העמיק המשבר הפיסקלי, והתבטא בהרעת הנתונים הריאליים והפיננסיים של מדינות אלה ושל הגוש האירופי כולו. נתוני הצמיחה של אירופה דשדשו, ונתוני התעסוקה הגיעו לשפל. סוכנות S&P הורידה במהלך התקופה הנסקרת את דירוג האשראי של תשע מדינות אירופיות, ובכללן צרפת. כן גברו החששות כי תוכניות הצנע לא יצליחו להעלות את המשקים השרויים במשבר על מסלול של צמיחה, והורדו תחזיות הצמיחה העולמית ל-2012 ו-2013.

במהלך התקופה הנסקרת עלה מדד המחירים לצרכן ב-1.3 אחוזים, ובניכוי עונתיות הסתכמה עלייתו ב-1.2 אחוזים. ב-12 החודשים האחרונים עלתה האינפלציה ב-2.1 אחוזים, קרוב לאמצע היעד. הציפיות לאינפלציה לטווח של שנה על פי שוק ההון עלו בתקופה הנסקרת ביחס לתקופה הנסקרת הקודמת, ובממוצע הן עמדו בתחומו העליון של יעד האינפלציה. בינואר 2012 הורידה הוועדה המוניטרית של בנק ישראל את הריבית לפברואר ב-0.25 נקודת אחוז, ל-2.5 אחוזים, וברמה זו הושארה הריבית ביתר חודשי התקופה הנסקרת. הורדת הריבית בינואר הושפעה בעיקר מהתבססות האינדיקטורים להאטת צמיחתו של התוצר, מחולשתה של הכלכלה העולמית – בעיקר זו של אירופה – ומאי-הוודאות לגבי התפתחותה, וכן מהתבססות האינפלציה והציפיות לאינפלציה סביב מרכז היעד. בהמשך התקופה הנסקרת החליטה הוועדה שלא לשנות את הריבית, בעיקר עקב עליית הציפיות לאינפלציה לטווח של שנה (שנבעה בעיקר מעליית מחירי האנרגיה) והתייצבות צמיחת המשק.

הפעילות הריאלית המצרפית[1]

בחודש מארס עדכנה חטיבת המחקר בבנק ישראל את התחזית המקרו-כלכלית לשנים 2012 ו-2013. לפי תחזית זו התוצר המקומי הגולמי צפוי לצמוח ב-3.1 אחוזים בשנת 2012 וב-3.5 אחוזים בשנת 2013. עדכון התחזית ל-2012 כלפי מעלה לעומת התחזית הקודמת, שפורסמה בדצמבר (2.8 אחוזים), נבע בעיקר מעדכונים חיוביים של אינדיקטורים ביחס לפעילות בישראל[2].

על פי נתוני החשבונאות הלאומית, עמד שיעור הצמיחה של התמ"ג ברביע הראשון של 2012 על 3.0 אחוזים (1.1 אחוזים בתוצר לנפש), קצב נמוך במקצת מאשר ברביעים השלישי והרביעי של 2011 (3.3 אחוזים ו-3.2 אחוזים, בהתאמה). קצב הגידול של התוצר העסקי הואט בשיעור

1 כל הנתונים בחלק זה הם מנוכי עונתיות, ומוצגים במחירים קבועים ובמונחים שנתיים.

2 ראו בנק ישראל (2012), "תחזית מקרו-כלכלית של חטיבת המחקר בבנק ישראל ל-2012 ו-2013", מארס.

ניכר יותר, ל-2.8 אחוזים, לעומת 4.5 אחוזים ו-3.5 אחוזים ברביעים השלישי והרביעי של 2011, בהתאמה (לוח א'-1). קצב הצמיחה של המשק ברביע הראשון היה נמוך מהקצב הפוטנציאלי[3] על פי המדדים המקובלים למדידת פער התוצר. על התמתנות קצב צמיחת התוצר והימצאותו בקצב נמוך משיעור הצמיחה ארוך הטווח מעיד גם המדד המשולב למצב המשק שמפרסם בנק ישראל (איור א'-1). זה עלה בתקופה הנוכחית ב-0.6 אחוז לעומת התקופה הנסקרת הקודמת ו-3.1 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

איור א'-1

שיעור השינוי במדד המשולב למצב המשק וקצב הצמיחה ארוך הטווח, 1998 עד 2012 (אחוזים)

התמתנות צמיחתו של התוצר נמשכה במהלך הרביע על אף עלייה ניכרת במרבית השימושים, ובפרט – ביצוא השירותים, בצריכה הפרטית ובהשקעה המקומית הגולמית. את גידול הביקושים סיפקה התרחבות מואצת של יבוא הסחורות והשירותים (לוח א'-1). לעומת זאת גדל יצוא הסחורות בשיעור מתון בלבד, צריכת המוצרים בני הקיימא הוסיפה להתכווץ, זה הרביע הרביעי, וההשקעות בענפי המשק גדלו בשיעור זעיר.

הצריכה הפרטית עלתה ברביע הראשון ב-4.2 אחוזים – התאוששות לעומת נתוני הרביעים האחרונים של 2011, שבהם היא גדלה ב-0.9 אחוזי ו-0.2 אחוז, בהתאמה. התאוששות הצריכה הפרטית התרכזה בצריכה השוטפת, שעלתה ב-5.1 אחוזים, בעוד שצריכת בני הקיימא המשיכה להתכווץ זה הרביע הרביעי, וירדה ב-4.8 אחוזים. הצריכה הפרטית גדלה על אף התגברות של פסימיות הצרכנים, המשתקפת במדד אמון הצרכנים של הלמ"ס: זה הורע הן ביחס לתקופה הנסקרת הקודמת והן ביחס לתקופה המקבילה אשתקד. עם זאת מבטא מדד אמון הצרכנים של "גלובס" ירידה בפסימיות הצרכנים במהלך התקופה הנסקרת.

ההשקעה בנכסים קבועים (ללא או"מ) גדלה בשיעור נאה של 6.2 אחוזים (בדומה לרביע הקודם). ההשקעה בענפי המשק גדלה ב-4.0 אחוזים, בעיקר בזכות גידול משמעותי של ההשקעה בנכסים לא מוחשיים, לצד ירידה של ההשקעות בכלי תחבורה ובמכונות וציוד. ההשקעה בדיור צמחה ב-11.2 אחוזים, שיעור נמוך במקצת מאשר ברביע הקודם (14.9 אחוזים).

מחירי התוצר ירדו ברביע הראשון של 2012 בכ-0.3 אחוז, לאחר שמרבית רכיביהם גדלו במתינות בחלק ניכר מהשנה הקודמת. בלטו בעלייתם מחירי הצריכה (1.1 אחוזים) ומחירי היבוא (2.6 אחוזים), לעומת עלייה מתונה יותר של מחירי היצוא (0.9 אחוז), כך שהורעו תנאי הסחר.

הפעילות הריאלית הענפית

מדד הייצור התעשייתי לרביע הראשון של השנה משקף ירידת מה של הפעילות במהלך הרביע הראשון של השנה ויציבות לעומת התקופה המקבילה אשתקד, אף שרמת הייצור התעשייתי גבוהה ביחס לזו שקדמה לצניחתו בשלהי 2008 ותחילת 2009, בעת המשבר הכלכלי (איור א'-2 ולוח א'-2); לעומת זאת, מספר שעות העבודה ומספר השכירים בתעשייה כמעט לא השתנו ביחס לתקופה הנסקרת הקודמת, והם נמצאים ברמה דומה לזו שהיתה טרם נפילתם במהלך המשבר. השכר הריאלי למשרת שכיר (של ישראלים) בענף ירד מעט. גם הנתונים על פדיון ענף התעשייה משקפים האטה מסוימת ברביע הראשון של השנה ביחס לרביע האחרון של קודמתה אך אלה גבוהים משהיו טרם המשבר. סקר הציפיות בתעשייה שערכה התאחדות התעשיינים מצביע על המשך הנסיגה של פעילות הענף ברביע הראשון של 2012 – נסיגת הייצור, צמצום

3 להרחבה ראו: בנק ישראל (2012), "דין וחשבון 2011", תיבה ב'-2, בנק ישראל (2010), "דין וחשבון 2009", עמ' 48.

מצבת העובדים וירידה של המכירות לשוק המקומי, היצוא וההשקעות בנכסים קבועים. האומדן לפעילות ענף התעשייה בהווה, על פי מדדי האקלים (לוח א'-2), משקף אף הוא ירידה של קצב הצמיחה בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, אך עלייה מסוימת לעומת התקופה הנסקרת הקודמת.

הצטמצמות הפעילות התעשייתית ברביע הראשון של השנה לעומת הרביע האחרון של 2011 היא פועל יוצא של ירידת הייצור בעיקר בתעשיות הטכנולוגיה העילית ויציבות יחסית של רמת הפעילות בתעשייה המסורתית והמעורבת-עילית; זאת לעומת עלייה בייצור של התעשייה המעורבת-מסורתית (איור א'-3). ירידת הייצור התעשייתי נבעה מהצטמצמות היצוא של התעשיות בכל סוגי הטכנולוגיות במהלך התקופה הנסקרת ביחס לתקופה הנסקרת הקודמת, זולת תעשיות הטכנולוגיה המסורתית, שיצואן נותר יציב למדי (לוח א'-5).

חלק מנתוני החודש האחרון של התקופה הנסקרת חיוביים במקצת, אולם הדבר אינו מעיד בהכרח על תפנית. מדד מנהלי הרכש של "בנק הפועלים" וארגון מנהלי הרכש, לאחר שבמשך ארבעה חודשים הצביע על התכווצות (בעוצמה הולכת ופוחתת), חצה באפריל את רמת 50 הנקודות, והוא מבטא התרחבות של הפעילות התעשייתית החל מחודש זה. ההתאוששות הצפויה בפעילות ענף התעשייה בהמשך השנה באה לידי ביטוי גם בממצאי סקר המגמות בתעשייה לחודש אפריל: לפיהם השתפרו הציפיות להיקף הייצור

איור א'-2

הייצור התעשייתי[1], 2005 עד מארס 2012
(מדד, ממוצע 2004=100)

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

וההזמנות ליצוא התעשייתי. ציפיות להתאוששות ענף התעשייה ברביע השני של השנה עולות גם מסקר הציפיות בתעשייה של התאחדות התעשיינים. על פי סקר זה תגדל ברביע השני של השנה תפוקת התעשייה, תתמתן הירידה של המכירות לשוק המקומי ושל היצוא, ויתחדש גידולן של ההשקעות בנכסים קבועים.

הפעילות בענף הבינוי הואטה במקצת במהלך התקופה הנסקרת. ברביע הראשון של השנה היה מספר התחלות הבנייה נמוך ביחס לרמתו ברביע האחרון של 2011 וביחס לרמתו בתקופה המקבילה אשתקד. מספר התחלות הבנייה ברביע הראשון היה דומה למספרן בשלהי 2010: נמוך משהיה בשנת 2011, אך גבוה מאשר במרבית שנות העשור האחרון (איור א'-4). מגמה זו של התחלות הבנייה אפיינה ברביע הראשון את הדירות הנבנות ביוזמה פרטית וביוזמה ציבורית גם יחד. סיומי הבנייה משקפים את רמת התחלות הבנייה כשנתיים לפני התקופה הנוכחית, בגלל משך הבנייה. סיומי הבנייה יציבים זה כמה רביעים, אולם סביר כי בהמשך השנה תהיה בהם עלייה, פועל יוצא מהתחלות הבנייה, שהואצו במהלך 2010. ראיה לכך: מספרן של הדירות בבנייה פעילה ברביע הראשון של 2012 היה הגבוה ביותר מאז המחצית הראשונה של שנת 1999.

איור א'-3

הייצור התעשייתי לפי העצימות הטכנולוגית[1]
2007 עד מארס 2012
(מדד, ינואר 2007=100)

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

היצע הדירות שנותרו למכירה במהלך התקופה הנסקרת היה גבוה ביחס למספרן בשנים האחרונות, והוא מבטא, מחד גיסא, את הפעילות המואצת של הענף בשנים

האחרונות, ומאידך, התמהמהות מה בביצוע עסקאות. ממצא זה מתיישב גם עם העובדה שלא ניכרת עלייה במספר המשכנתאות שנלקחו בתקופה הנסקרת – סימן נוסף להתמתנות של מספר העסקאות בענף הבינוי, למרות גידולו של היצע הדירות. ברביע הראשון של השנה גדל גם היקף המכירות של דירות חדשות ביחס לתקופה הנסקרת הקודמת, אולם גידול זה מבטא התפתחויות בשני מישורים שונים: מספרן של הדירות ביוזמה פרטית שנמכרו גדל בשיעור מתון, ואילו זה של הדירות ביוזמה ציבורית גדל בשיעור ניכר פי כמה – כפי הנראה כתוצאה מפעילות מואצת של משרד השיכון להגדלת היצע הדירות בנות ההשגה ולשיווקן, בעיקר במסגרת מכרזי "מחיר למשתכן". (עם זאת, מספרן הכולל של הדירות ביוזמה ציבורית הוא כחמישית מסך הדירות שנמכרו.) ההיצע הגדל של הדירות התבטא בירידת קצב העלייה של מחירי הדירות בחודשיים הראשונים של השנה – ירידה אשר התחילה לפני למעלה משנה.

איור א'-4

מספר התחלות הבנייה וסיומי הבנייה[1] והמחיר היחסי של הדירות[2], 2005 עד 2012

[1] ממוצע רבעוני של מספר יחידות הדיור לחודש, מנוכה עונתיות.
[2] ממוצע רבעוני של מדד מחירי הדירות בבעלות הדיירים יחסית למדד המחירים לצרכן. (ינואר 1998=100).

במהלך התקופה הנסקרת נקטה הממשלה מספר צעדים להגדלת האפשרות לרכוש דירות: בחודש ינואר הוריד משרד השיכון את הריבית על משכנתאות לזכאי משרד השיכון מ-4 אחוזים ל-3 אחוזים (משכנתאות ל-25–27 שנים בריבית קבועה). צעד זה צפוי להגדיל את הביקוש לסיוע באמצעות משכנתאות, ולהרחיב את הביקושים לרכישת דירות. בחודש מארס החליטה הממשלה להגדיל את הסיוע בשכר דירה לממתינים לדיור ציבורי ובנוסף, כחלק מהמאמץ לשמור על מלאי דירות השיכון הציבורי, המיועדות להשכרה לאוכלוסיות שאין ביכולתן לרכוש דירה, החליטה הממשלה שלא לקיים מבצעי מכר של דירות השיכון הציבורי, מבצעים אשר הקטינו את מלאי הדירות האלה בשנים האחרונות. בחודש ינואר עדכנה מועצת מינהל מקרקעי ישראל את הקריטריונים לקביעת הזכאות לדיור בהישג יד במסגרת מכרזי "מחיר למשתכן". הקריטריונים החדשים מעניקים עדיפות לנכים, ליוצאי צבא ולמי ששירתו בשירות לאומי או אזרחי ובגין וותק הנישואין. בנוסף, עודכנו הקריטריונים כך שעדיפות קבלת ההטבה לפי מספר הילדים במשפחה אחידה למשפחות עם שלושה ילדים או יותר (ולמעשה בוטלה העדיפות למשפחות בהן מספר הילדים רב יותר). עם זאת, הקריטריונים החדשים אינם מביאים בחשבון מיצוי של כושר ההשתכרות – בניגוד להמלצות "ועדת טרכטנברג".

רמת הפעילות בענף התיירות דמתה לזו של התקופה הנסקרת הקודמת (איור א'-5). השכר הריאלי של ישראלים בשירותי האירוח והאוכל עלה בחודשים ינואר ופברואר בכ-2 אחוזים לעומת התקופה הנסקרת הקודמת. מספר המשרות הפנויות בענף אמנם עלה במהלך התקופה הנסקרת, אולם ביחס לתקופה המקבילה אשתקד הוא נותר ללא שינוי, כך שניתן לייחס את העלייה כולה להשפעות

איור א'-5

ענף המלונאות - לינות התיירים והישראלים[1], 2005 עד מארס 2012

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

העונתיות. הפדיון בענף שירותי האירוח והאוכל גם הוא אינו מעיד על שינוי ניכר בפעילות הענף במהלך התקופה הנסקרת: ברביע הראשון של השנה הוא היה נמוך במקצת מרמתו הגבוהה בשלהי 2011.

פעילות ענף המסחר נותרה יציבה: פדיון רשתות השיווק ופדיון המזון נותרו קרוב לרמת התקופה הקודמת, וגם במשרות השכיר ובשכר נרשמה יציבות. פדיון ענף המסחר עלה במקצת, ובפדיון המסחר והשירותים נרשמה ירידה קלה של רמתו הגבוהה יחסית (לוח א'-2). נתוני הרכישות בכרטיסי אשראי מעידים על עלייה בסך ערכן של רכישות אלה במהלך התקופה הנסקרת בהשוואה לקודמתה, אולם פעילות המסחר הקמעונאי והיבוא של מוצרי צריכה תיקנו במהלך התקופה הנסקרת את ירידותיהם בקודמתה, כך שבסך הכל ניכרה ברמתם יציבות (איור א'-6). על פי סקר המגמות בעסקים פעילות ענף המסחר הייתה יציבה במהלך התקופה הנסקרת, גבוהה במקצת בהשוואה לקודמתה, אך נמוכה מאשר בתקופה המקבילה אשתקד. ציפיות מנהלי החברות לגבי פעילות הענף בשלושת החודשים הבאים מבטאות שיפור משמעותי לעומת התקופה הקודמת. בענף השירותים התרחבה הפעילות במהלך התקופה הנסקרת: גדל יצוא השירותים, וכן מספר משרות השכיר והשכר. ציפיות המנהלים לפעילות המסחר בשלושת החודשים הבאים השתפרו גם הן במהלך התקופה הנסקרת.

איור א'-6

היבוא של מוצרי צריכה, המסחר הקמעוני, הרכישות בכרטיסי אשראי[1], 2005 עד מארס 2012
(מדד, ינואר 2005=100)

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

שוק העבודה

במהלך התקופה הנסקרת החלה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לערוך את סקר כוח האדם ולפרסם את נתוניו במתכונת חודשית; זאת לעומת המתכונת הרבעונית של הסקר עד סוף שנת 2011. התיבה בהמשך מפרטת את השינויים בסקר כוח האדם ואת משמעויותיהם. הניתוח להלן מתבסס על נתוני הסקר הישן והסקר החדש גם יחד, והראשונים משורשרים לאחרונים.

שיעור ההשתתפות ברביע הראשון של 2012 נותר יציב בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, אולם שיעור התעסוקה השתפר מעט, ולכן ירד שיעור האבטלה (איור א'-7 ולוח א'-3). לעומת הרביע האחרון של 2011 נותרו ברביע הראשון של 2012 שיעורי ההשתתפות והתעסוקה כמעט ללא שינוי (חל בהם שיפור קל של 0.1 נקודת אחוז), והאבטלה ירדה בשיעור מזערי של 0.1 נקודת אחוז; זאת תוך ירידת שיעור האבטלה בקרב הגברים ועליית שיעורה בקרב הנשים. כן עלה שיעורם של המועסקים חלקית, ומתוך קבוצה זו עלה גם שיעורם של המועסקים חלקית שלא מרצון.

השכר הנומינלי של ישראלים למשרת שכיר עלה בשיעור מזערי במהלך שלושת החודשים הראשונים של השנה לעומת התקופה הנסקרת הקודמת והשכר הריאלי ירד; באופן כללי, השכר הריאלי של עובדים ישראלים למשרת שכיר נותר מאז ראשית 2010 ברמה קבועה, נמוכה במקצת מרמתו ערב המשבר הכלכלי האחרון (איור א'-8). קיפאון השכר הריאלי מאז תחילת השנה ניכר גם בנתוני השכר הריאלי במגזר העסקי ובשירותים הציבוריים (המתייחסים גם לעובדים זרים ופלסטינים) (איור א'-9 ולוח א'-3). קצב הגידול של ההכנסות ממס הבריאות (המעידות על סך תשלומי השכר במשק) ירד במקצת בחודשים מארס ואפריל בהשוואה לחודשים המקבילים ב-2011 ולינואר ופברואר 2012– נתון המצביע אף הוא על האטת עלייתו של השכר. מספר משרות השכיר (של ישראלים) ירד מעט לעומת התקופה הנסקרת הקודמת, אולם בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד הוא עלה בחודשים ינואר ופברואר (איור א'-8). בהשוואה לרביע הקודם הואט ברביע הראשון של 2012 קצב הגידול של מספר המשרות הפנויות במשק (נתונים מנוכי עונתיות). גם נתוני סקר המעסיקים שעורך משרד התמ"ת מצביעים על ירידה של מאזן התעסוקה

ברביע הראשון של השנה לעומת הרביע האחרון של 2012 (לוח א'-3). המצב בשוק העבודה – היציבות במועסקים, במשרות השכיר ובמשרות הפנויות יחד עם אי עלייתו של השכר, בפרט בתקופה האחרונה – הוא השתקפות של הפעילות המתונה במשק. עם זאת צפוי, על פי נתוני סקר הציפיות בעסקים, כי מספר המשרות, מספר המועסקים, ואולי אף השכר יעלו בהמשך השנה, בזכות גידול שהסקר צופה בגיוסים, תוצאת שיפור בפעילות העסקית.

איור א'-7

שיעורי ההשתתפות והאבטלה[1], 2005 עד מארס 2012

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

לנציגי ההסתדרות והממשלה; עדכון השכר והזכויות הסוציאליות של עובדים בממשלה המועסקים בתחומי השמירה והניקיון (החל ממאי 2012); הגדלת מספר פקחי העבודה במשרד התמ"ת והקמת מוקד עזר לבירור זכויות ולהגשת תלונות של עובדים המועסקים במסגרת קניית שירותים של הממשלה. לגבי מספר נושאים שנותרו במחלוקת סוכם כי יימשך המשא ומתן בין הגורמים.

איור א'-8

מדד השכר הנומינלי והריאלי[1,2] ומספר משרות השכיר של ישראלים[2], 2005 עד מארס 2012

[1] ינואר 2005=100, ישראלים בלבד.
[2] נתונים מנוכי עונתיות.

בחודש פברואר קיימה ההסתדרות שביתה כללית של יומיים וחצי, בעקבות מגעים שהחלו עוד בסוף 2011 בנוגע לתנאי ההעסקה של עובדי הקבלן. כתוצאה משביתה זו נחתמו שני הסכמים – בין ההסתדרות למשרד האוצר ובינה לבין לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים. ההסכם עם לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים נוגע לעובדים המועסקים ברציפות תשעה חודשים, וכולל קליטה של עובדי הקבלן שעיסוקם בליבת העיסוק של המעסיק כעובדים מן המניין; השוואת תנאי ההעסקה של עובדי הקבלן שלא נקלטים להעסקה ישירה לאלה של המועסקים ישירות; העסקה ישירה של חלק מעובדי הניקיון – אלה שהיקפי משרותיהם גבוהים. הסכם זה חל על מעסיקים החברים בלשכת התיאום של הארגונים הכלכליים, ותוקפו יחול עם הוצאת צו הרחבה למגזר הפרטי. ההסכם עם משרד האוצר כלל העסקה ישירה של עובדי קבלן המועסקים באותה עבודה כעובדי משרדי הממשלה ("כתף אל כתף"), לאחר תשעה חודשים של העסקה ובהתאם להחלטת ועדה משותפת

איור א'-9

השכר הריאלי למשרת שכיר[1], 2005 עד מארס 2012
(ש"ח, במחירי 2004)

[1] מנוכה עונתיות. כולל ישראלים, פלסטינים וזרים.

תיבה: המעבר לסקר כוח אדם חודשי

בתחילת שנת 2012 החלה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לפרסם את נתוני סקר כוח האדם על בסיס חודשי, להבדיל מהסקר שנערך עד מועד זה במתכונת רבעונית. משמעות המעבר היא כי מדגם הסקר מכוסה במלואו בכל חודש, במקום בכל רביע, כפי שהיה עד תחילת השנה. המניעים המרכזיים למעבר לסקר החודשי היו שיפור הנתונים השוטפים על המשק הישראלי, הגדלת תדירותם והתאמה לתקנים בין-לאומיים.

המעבר לסקר החודשי התבטא בשינויים בשני תחומים עיקריים: (1) הסקר החודשי מאפיין את התכונות של כוח העבודה בכללו, לעומת הסקר הרבעוני, שכלל את כוח העבודה האזרחי בלבד (ללא המשרתים בשירות צבאי – חובה וקבע). באופן זה הותאמה הגדרת כוח העבודה בישראל למקובל במדינות OECD ולתקני ארגון העבודה הבין-לאומי. (2) הורחבו גודל המדגם ומספר היישובים במדגם, מספר הפעמים שכל משק בית נסקר (מספר הפנלים) הוכפל מ-4 ל-8, השתנה היחס בין מספר הפקידות פנים אל פנים וטלפונית, ושונתה מסגרת הדגימה, שינוי שהביא לשימוש במידע נוסף (מרחבי) לשם דגימת הדירות המשתתפות בסקר. כן שונתה שיטת האמידה, והוכנס שינוי בשכבות הניפוח לאוכלוסיות השונות בסקר[1]. כל אלה גרמו להבדלים ניכרים בין תוצאותיהם של הסקרים. עם המעבר לסקר כוח אדם חודשי נוצר "שבר" בסדרות הנתונים המחושבות על פיו, כתוצאה מהבדלים בשיטות הסקר ובתכונות כוח העבודה: בתקופת החפיפה של הסקרים עלו רמותיהם של שיעורי ההשתתפות, התעסוקה והאבטלה. עליות אלה אינן מעידות על תפנית במצבו של המשק; הן נובעות בעיקר מהשינויים המפורטים בסעיף 2 לעיל, משום ששינוי הגדרת כוח העבודה היה צפוי להשפיע על תוצאות הסקר, בעיקר על שיעור האבטלה, בכיוון ההפוך.

האיור ממחיש את מיקומו של שיעור האבטלה בישראל על פי הסקר החדש. בעקבות שינוי הסקר נתקבל כי מצבה של האבטלה בישראל בהשוואה בין-לאומית אמנם הורע, עם עליית שיעור האבטלה מ-5.4 אחוזים ברביע האחרון של 2011 ל-6.7 אחוזים ברביע הראשון של 2012, אולם רמת האבטלה בישראל נותרה נמוכה יחסית בהשוואה בין-לאומית.

לעומת זאת התקבל כי רמותיהם של שיעורי ההשתתפות והתעסוקה בישראל בהשוואה בין-לאומית השתפרו. מהממצאים עד כה מסיקה הלמ"ס כי מגמות הנתונים בשני הסקרים זהות, וההבדל העיקרי בין ממצאיהם הוא ברמות הנתונים. ברביע האחרון של 2011 הורצו שני הסקרים – הרבעוני והחודשי – במקביל, ובעקבות זאת פרסמה הלמ"ס "מקדמי שרשור", המאפשרים לתרגם את נתוני הסקר הרבעוני לרביע האחרון למונחים בני השוואה עם נתוני הסקר החודשי, וכך לראות את נתוני הסקר החדש כהמשך למגמת הסקר הקודם. הלוח ממחיש את ההבדלים בערכי הנתונים בין הסקר הישן לחדש בסדרות העיקריות.

שיעור האבטלה ברביע הראשון של 2012[1]

[1] הנתון עבור המדינות המסומנות הינו עבור הרביע הרביעי לשנת 2011.

1 פירוט על כך ראו בהודעה לעיתונות של הלמ"ס מיום 29 במארס, 2012.

הבדלים בין נתוני סקר כוח האדם הרבעוני והחודשי - סדרות עיקריות (אחוזים)

		נתוני הרביע האחרון 2011		נתוני הרביע הראשון, 2012
		במונחי הסקר הרבעוני (סדרה ישנה, מנוכי עונתיות)	במונחי הסקר החודשי (לאחר שרשור, מנוכי עונתיות)	(מנוכי עונתיות)
שיעור ההשתתפות בקרב בני 15 ומעלה (אחוזים מהאוכלוסייה)	כלל האוכלוסייה	57.4	62.5	62.6
	גברים	62.2	68.4	68.7
	נשים	52.7	56.9	56.8
שיעור התעסוקה בקרב בני 15 ומעלה (אחוזים מהאוכלוסייה)	כלל האוכלוסייה	54.3	58.3	58.4
	גברים	59.0	63.9	64.4
	נשים	49.7	53.0	52.7
שיעור האבטלה בקרב בני 15 ומעלה (אחוזים מכוח העבודה האזרחי/הכללי)	כלל האוכלוסייה	5.4	6.8	6.7
	גברים	5.2	6.7	6.2
	נשים	5.7	6.8	7.3

הממשלה

הגירעון בפעילות המקומית של הממשלה הסתכם במהלך התקופה הנסקרת בכ-2.1 מיליארדי ש"ח – גבוה בכ-1.7 מיליארדי ש"ח מהתוואי העונתי התואם את תקרת הגירעון המחושבת לפי האומדנים המבוססים על התחזית המעודכנת (איור א'-10 ולוח א'-4); הפער משקף חוסר של 1.9 מיליארדי ש"ח בהכנסות שקוזזו חלקית על ידי הוצאות שהיו נמוכות ב-0.2 מיליארד ש"ח מהתוואי. החוסר בהכנסות נובע מכך שגביית המסים הייתה, מתחילת השנה, נמוכה בכ-0.3 מיליארד ש"ח מהתוואי העונתי המעודכן וההכנסות האחרות, שלא ממסים, היו נמוכות מתחילת השנה בכ-1.4 מיליארדי ש"ח. ההכנסות ממיסים, בניכוי הכנסות חריגות (שחלקן הוא הקדמה מהמשך השנה), נמוכות מהתוואי ב-2.4 מיליארדי ש"ח.

עם זאת, על פי נתוני המגמה בניכוי הכנסות חד-פעמיות ושינויי חקיקה התייצבה גביית המסים, הישירים והעקיפים, מתחילת השנה וביחס לתקופה הנסקרת הקודמת (איור א'-11).

איור א'-10

ההכנסות וההוצאות השוטפות של הממשלה, 2005 עד אפריל 2012[1]
(ממוצע חודשי נע של 12 חודשים)

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

איור א'-11

תקבולי הממשלה ממסים[1], בניכוי הכנסות חד-פעמיות ושינוי חקיקה, 2005 עד אפריל 2012 (במחירים קבועים)

[1] נתונים מנוכי עונתיות.

סחר החוץ

יצוא הסחורות ירד במהלך התקופה הנסקרת על פי נתוני סחר החוץ (במונחי דולרים). הירידה אפיינה את כל חודשי התקופה פרט לחודש מארס, ויצוא הסחורות בתקופה הנסקרת היה נמוך ב-5.4 אחוזים מאשר בקודמתה (לוח א'-5). לעומת זאת עלה יצוא השירותים במהלך הרביע הראשון של השנה בשיעור נאה לעומת הרביע האחרון של 2011. עלייה זו נבעה בעיקר מעליית היצוא של חברות ההזנק, אולם היצוא של שירותים אחרים עלה אף הוא.

הירידה ביצוא הסחורות הישראלי במהלך התקופה הנסקרת הקיפה את התעשיות בכל סוגי העצימות הטכנולוגית – פרט לתעשיות הטכנולוגיה המסורתית, שיצואן נותר יציב, וזאת על אף יציבותם של מדד הסחר המשולש (של ארה"ב, גרמניה ויפן – איור א'-12) ומדד הסחר העולמי. בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד בלטה הירידה ביצוא הסחורות לארה"ב, לעומת עלייה ביצוא לאסיה ולאירופה. ירידת היצוא הישראלי לארה"ב במהלך התקופה הנסקרת הושפעה במידה רבה מירידת יצוא התרופות מישראל בחודשיים הראשונים של השנה, שחלק ניכר ממנו מיועד לשוק האמריקאי: בחודשיים הראשונים של השנה ירד היצוא של ענף זה ירידה חדה, והתאוששותו מאז חודש מארס הביאה לשיפור בכלל נתוני יצוא התעשייה הישראלית לארה"ב. מדד ה-Tech-Pulse האמריקאי נותר כמעט ללא שינוי במהלך התקופה הנסקרת, במקביל לירידת מה במדד יצוא האלקטרוניקה של ישראל. לעומת זאת עלה יצוא השירותים בשיעור חד בחודשיים הראשונים של השנה, ובממוצע היה גבוה ב-13 אחוזים, במונחי דולרים, מערכו החודשי הממוצע בתקופה הנסקרת הקודמת.

סך יבוא הסחורות (במונחי דולרים, ללא או"מ, יהלומים וחומרי אנרגיה) עלה חדות בינואר, אולם מאז הוא ירד, כך שבסך הכול הייתה רמתו בתקופה הנסקרת גבוהה במידה מתונה (1.3 אחוזים) מאשר בקודמתה. גידול זה של היבוא ביטא בעיקר גידול של יבוא חומרי הגלם, אשר מותן בחלקו על ידי ירידה ביבוא של מוצרי צריכה (המאופיין במגמת ירידה מאז מאי אשתקד), ויציבות ביבוא של נכסי ההשקעה, שנותר בתקופה הנסקרת ללא שינוי (איור א'-13). הגירעון המסחרי (ללא או"מ, יהלומים וחומרי אנרגיה) עמד בתקופה הנסקרת על 409 מיליוני דולרים בממוצע לחודש, לעומת כ-147 מיליונים בקודמתה. אם מביאים בחשבון גם את חומרי האנרגיה, מתקבל כי הגירעון המסחרי גדל בין התקופות בממוצע מ-1.3 מיליארדי דולרים לחודש לכ-1.9 מיליארדים.

איור א'-12

מדד יצוא הסחורות של ישראל[1,3] ומדדים לסחר המשולש[2,3], 2005 עד אפריל 2012 (ינואר 2005=100)

[1] ללא אניות ומטוסים, יהלומים ודלק.
[2] מדד הסחר המשולש הוא שקלול של נתוני הסחר של ארה"ב, גרמניה ויפן.
[3] נתונים מנוכי עונתיות.

איור א'-13

גורמי היבוא השונים - מוצרי צריכה, נכסי השקעה[1] וחומרי גלם[2], 2005 עד אפריל 2012
(מיליוני דולרים)

[1] ללא אניות ומטוסים; נתונים מנוכי עונתיות.
[2] ללא יהלומים ודלק; נתונים מנוכי עונתיות.

האינפלציה והמדיניות המוניטרית

מדד המחירים לצרכן עלה במהלך התקופה הנסקרת ב-1.3 אחוזים, והמדד מנוכה העונתיות עלה ב-1.2 לעומת התקופה הקודמת (לוח א'-6). ב-12 החודשים האחרונים הסתכמה האינפלציה ב-2.1 אחוזים, קרוב לאמצע יעד האינפלציה, המוגדר בין 1 ל-3 אחוזים (לפי הנתונים המקוריים ומנוכי השפעות העונתיות). בחודשיים הראשונים של השנה נותר המדד ללא שינוי, ובמארס ואפריל הוא רשם עליות של 0.4 ו-0.9 אחוז, בהתאמה. התפתחויות אלה במדד לא חרגו במידה ניכרת מממוצע התחזיות המוקדמות. עליית המדד במהלך התקופה הנסקרת הובלה על ידי עליות של מחירי אחזקת הדירה והתחבורה והתקשורת; ירידות נרשמו בסעיפים הלבשה והנעלה וריהוט וציוד לבית. במהלך 12 החודשים האחרונים השפיעה על המדד במיוחד עלייתם של מחירי אחזקת הדירה (ב-6.5 אחוזים ב-12 החודשים האחרונים וב-3.3 אחוזים במהלך התקופה הנסקרת), תוצאת העלייה של מחירי החשמל והדלק. כן הושפע המדד מעלייתם של סעיף הדיור (ב-3.5 אחוזים ב-12 החודשים האחרונים וב-1.5 אחוזים בתקופה הנסקרת) וסעיף הבריאות (ב-2.3 אחוזים ב-12 החודשים האחרונים ו-0.6 אחוז בלבד במהלך התקופה הנסקרת).

האינפלציה ב-12 החודשים האחרונים הייתה בתקופה הנסקרת נמוכה מאשר בקודמתה, וברביע הראשון של השנה היא הייתה אף מעט נמוכה ממרכז היעד (איור א'-14). אולם לאחר ירידה מאז יולי אשתקד, שבה האינפלציה ועלתה, ובסיומה של התקופה הנסקרת רמתה הייתה סביב מרכז היעד. הציפיות לאינפלציה לטווח של שנה על פי שוק ההון היו בתקופה הנסקרת גבוהות מאשר בתקופה הקודמת. בממוצע הן עמדו מעל מרכז היעד, אולם היו נמוכות במידה ניכרת מאלה של התקופה המקבילה אשתקד. לקראת סיומה של התקופה הנסקרת ירדו הציפיות לאינפלציה במקצת, אך נותרו בקרבת הגבול העליון של היעד.

בסוף אפריל הודיעה חברת הגז הממשלתית של מצרים לספקית הגז הטבעי חברת EMG על ביטול חד-צדדי של הסכם אספקת הגז הטבעי לישראל. הזרמת הגז הטבעי ממצרים, שהחלה ב-2008, היוותה כ-45 אחוזים מהגז הטבעי מישראל, הפחיתה מהוצאותיה של חברת החשמל על דלקים, ולכן גם הורידה את מחירי החשמל לצרכנים בישראל. עם זאת, אספקת הגז הטבעי ממצרים לישראל משובשת זה כשנה, ולכן לעצם ההכרזה על הפסקת הזרמת הגז אין השפעה על מחירי החשמל בישראל; במארס, עוד טרם ההכרזה על הפסקת הזרמת הגז, הודיעה הרשות לשירותים ציבוריים – חשמל על העלאת מחירי החשמל לצרכן בשנת 2012 (8.9 אחוזים – עלייה שהוצאה לפועל באפריל) ועל העלאות מחירים נוספות הצפויות בשנים 2013 ו-2014 (4.4 ו-3.7 אחוזים, בהתאמה), בשל השיבושים בהזרמת הגז.

מחירי הדירות על פי סקר מחירי דירות שבבעלות הדיירים של הלמ"ס (שאינם נכללים במדד המחירים לצרכן) עלו בחודשים ינואר ופברואר בשיעור מתון של 0.4 אחוז לעומת רמתם בדצמבר אשתקד (לוח א'-6). בקצב העלייה של מחירי הדירות ב-12 החודשים האחרונים נמשכה גם בחודשיים הראשונים של 2012 הירידה המהירה שהחלה לפני למעלה משנה, והוא הגיע בפברואר ל-2.2 אחוזים (0.5 אחוז במונחים ריאליים). לעומת זאת עלה באותה תקופה רכיב הדיור במדד המחירים לצרכן (המשקף את מחירי השכירות), ב-4.1 אחוזים. אמנם מתחילת השנה ניכרת ירידת מה במדד של מחיר דירה במונחי חודשי שכר, אולם הוא עדיין קרוב לרמות השיא ההיסטוריות שלו, המאפיינות אותו מאז שלהי 2010.

איור א'-14

האינפלציה ב-12 החודשים האחרונים,
הציפיות לאינפלציה ויעד האינפלציה[1],
2004 עד אפריל 2012

[1] הקווים האופקיים מציינים את יעד האינפלציה.
הציפיות לאינפלציה ל-12 החודשים האחרונים מחושבות לפי נתוני חטיבת המחקר.

בינואר 2012 הורידה הוועדה המוניטרית של בנק ישראל את הריבית לפברואר ב-0.25 נקודת אחוז, ל-2.5 אחוזים, וברמה זו הושארה הריבית ביתר חודשי התקופה הנסקרת. הורדת הריבית בינואר הושפעה בעיקר מהתבססות האינדיקטורים להאטת צמיחתו של התוצר, מחולשתה של הכלכלה העולמית – בעיקר זו של אירופה – ומאי-הוודאות לגבי התפתחותה, וכן מהתבססות האינפלציה והציפיות לאינפלציה סביב מרכז היעד. בהמשך התקופה הנסקרת החליטה הוועדה שלא לשנות את הריבית, בעיקר עקב עליית הציפיות לאינפלציה לטווח של שנה (שנבעה בעיקר מעליית מחירי האנרגיה) והתייצבות צמיחת המשק.

השתנות שער החליפין של השקל מול הדולר ומול האירו לא התאפיינה בהתפתחויות חריגות מתחילת השנה ועד אפריל (איור א'-15). במהלך התקופה הנסקרת יוסף השקל לעומת הדולר ב-1.9 אחוזים, ולעומת האירו הוא פוחת ב-0.4 אחוז.

מירווחי התשואות בין איגרות החוב הקונצרניות לממשלתיות ירדו במתינות במהלך התקופה הנסקרת ביחס לקודמתה, אולם על אף הירידה נותרה רמתם גבוהה ודומה לזו של הרביע השלישי של 2008, כך ששוק ההנפקות היה נגיש בעיקר לחברות מהשורה הראשונה. (איור א'-16).

מדד המניות הכללי בישראל עלה בתקופה הנסקרת ב-8.2 אחוזים, עלייה מתונה במקצת ביחס לעליותיהם של מדד S&P 500 (11 אחוזים) ומדד השווקים המתעוררים (12 אחוזים), אולם ההתפתחויות בשווקי המניות בארץ ובעולם במהלך התקופה הנסקרת לא היו אחידות. הרביע הראשון של השנה היה חיובי בשווקי המניות בעולם: בראשית התקופה הנסקרת המשיכה מגמת העלייה במדדי המניות בעולם שהחלה בשלהי 2011, אולם בתחילת אפריל, עם התגברות החששות בשווקים הפיננסיים למשבר חובות בספרד, התחוללה תפנית בשווקים הפיננסיים הגלובליים ומדדי המניות החלו לרדת, ירידות שנמשכו גם במאי. בישראל היו ההתפתחויות דומות, אולם הן התחוללו באיחור מה ביחס למדינות המפותחות. התאוששות מדדי המניות בישראל החלה במארס, והירידות בשווקים הפיננסיים המקומיים – כתגובה לחדשות הרעות מחו"ל – החלו רק במאי, ובחודש זה נמחקה במלואה העלייה שנרשמה במדדי המניות מאז תחילת השנה (איור א'-17). מדד ת"א-תקשורת הציג ירידות במהלך כל התקופה הנסקרת, ואלה נבעו במידה רבה מירידות מחירי מניות חברות הסלולר, כתגובה לצעדי משרד התקשורת להגברת התחרותיות בענף.

איור א'-15

שער החליפין הנומינלי של השקל מול האירו ומול הדולר,
2005 עד אפריל 2012

איור א'-16

הפער בין ממוצע משוקלל של תשואות אג"ח החברות הצמודות למדד לבין תשואות האג"ח הממשלתיות "גליל" לפי ענפים, 2005 עד אפריל 2012

איור א'-17

מדדי מניות נבחרים בארץ ובעולם[1], 2005 עד מאי 2012

[1] כל המדדים, חוץ מת"א 100, נמדדים בערכים דולריים.

הכלכלה העולמית

במהלך התקופה הנסקרת המשיכה להעמיק ההאטה באירופה, והקרינה גם על הפעילות הריאלית והפיננסית העולמית. מאז תחילת השנה הורד דירוג האשראי של תשע מדינות[4] באירופה, וגברו החששות כי תוכניות הצנע שהאיחוד האירופי ניסה להחיל על מספר מדינות לא יוכלו להוציאן מהמשבר ולהשיבן למסלול של צמיחה. הנתונים הריאליים של מדינות אירופה המשיכו להיות גרועים למדי. לעומתם הצביעו נתוני המשק האמריקאי על התאוששות, והמשקים המתעוררים ממשיכים לעמוד איתנים מול המשבר בכלכלה העולמית, על אף פגיעה מסוימת ביצוא שלהם למדינות המפותחות. על רקע החששות להתפשטות משבר החוב האירופי הורחבו במהלך התקופה הנסקרת הצעדים לתמיכה בפעילות הכלכלית של מדינות השרויות במשבר: שרי האוצר של מדינות גוש האירו החליטו להקים קרן סיוע מוגדלת עד אמצע 2013, שרי האוצר של ארגון 20 המשקים המובילים בעולם (G20) החליטו להעמיד לרשות קרן המטבע הבין-לאומית 430 מיליארד דולרים נוספים לחילוץ מדינות החברות בה ממשברים, והבנק המרכזי האירופי המשיך במכרזי הנזילות, שנועדו להקל על הבנקים במימון ולמנוע מחנקי אשראי.

נתוני החשבונאות הלאומית על גוש האירו לרביע הראשון של 2012 מצביעים על קיפאון בפעילות הכלכלית (צמיחה של 0 אחוז). הצמיחה בגוש הובלה על ידי פינלנד, שצמחה בשיעור של 1.3 אחוזים, ואילו שיעור הצמיחה הנמוך ביותר נצפה בהונגריה, שם ירד התוצר ב-1.3 אחוזים. מדד ה-Euro Coin, שנמדד על ידי הבנק המרכזי של איטליה וה-CEPR, המקדים את נתוני החשבונאות הלאומית לאירופה, מצביע על המשך הירידה בצמיחה גם באפריל. גם נתוני התעסוקה בגוש האירו היו במהלך התקופה הנסקרת קודרים למדי: שיעור האבטלה עמד בחודש מארס על 10.9 אחוזים (עלייה לעומת 10.8 אחוזים בחודשיים הראשונים של השנה; נתון גבוה היסטורית). הייצור התעשייתי התכווץ בחודש מארס, לאחר שעלה מעט בחודשיים הראשונים של השנה. מאז המחצית השנייה של 2011 החל נתון זה לרדת, והוא נמוך מאוד ביחס לרמתו עד תחילת 2008. תוצר ענף הבנייה בגוש האירו התכווץ אף הוא בחודשיים הראשונים

4 הורד דירוגן של: צרפת, אוסטריה, סלובניה, ספרד, סלובקיה, מלטה, איטליה, קפריסין ופורטוגל.

של השנה – המשך להתכווצותו ברביע האחרון של 2011. נתוני המסחר הקמעוני באירופה למארס אמנם היו חיוביים, אולם גם הם יורדים זה מספר חודשים, ורמתם נמוכה ביחס לראשית 2008. גם בכלכלת בריטניה ניכרים סימני ההאטה: הצמיחה שלילית זה שני רביעים, ושיעור האבטלה גבוה (8.3 אחוזים בינואר). הנתונים החדשים שפורסמו הביאו לעדכון תחזיות הצמיחה העולמית לשנים 2012 ו-2013 כלפי מטה. קרן המטבע הבין-לאומית עדכנה את תחזיות הצמיחה שלה ל-2012 ל-3.5 אחוזים, ול-2013 ל-4.1 אחוזים. כן עדכנה קרן המטבע את תחזית הגידול של סחר העולמי ל-4.0 אחוזים ב-2012 ול-5.6 אחוזים ב-2013.

החששות להתפשטותו של משבר החוב באירופה נובעים בעיקרם ממצבן הפיננסי של ספרד ויוון, שהוא החמור ביותר. בספרד, הסובלת ממשבר פיסקלי עמוק ומבעיות במערכת הבנקאות, רמת האבטלה היא הגבוהה ביותר בגוש האירו, ובמארס היא הגיעה לשיא של 24.1 אחוזים. נתון הצמיחה של ספרד לרביע הראשון של 2012 עומד זה הרביע השני על 0.3- אחוז. בגלל מצבו של המשק, הודיעה ממשלת ספרד על תוכנית צנע, הכוללת קיצוצים בתקציב, העלאות מסים והקפאת שכר במגזר הציבורי, במטרה לצמצם את הגירעון, ובזאת לעמוד בהתחייבויותיה של הממשלה בפני האיחוד האירופי. אולם יעדים אלה הם כפי הנראה שאפתניים, וישנן הערכות שלפיהן תוכנית הצמצומים לא מספיקה כדי להשיגם.

כחלק מתוכנית הצלה נוספת בסך של 130 מיליארד אירו שהגישו האיחוד האירופי וקרן המטבע הבין-לאומית, ביצעה ממשלת יוון במארס עסקת החלפת אג"ח שהורידה את החוב הציבורי שלה וחייבה את כל מחזיקי האג"ח היוונית. בעסקה הוחלפו אג"ח יווניות קיימות באג"ח יוונית חדשות ל-30 שנה בעלות קופון הגדל עם השנים שערכן הנקוב 31.5 אחוזים מערך האג"ח שהוחלפו. נוסף על כך קיבלו המשקיעים אג"ח-לשנתיים של קרן ההצלה האירופית, בערך נקוב של 15 אחוזים מערך האג"ח שהוחלפו, ונכס פיננסי מוצמד לתוצר היווני שישלם קופונים החל מ-2015, אם וכאשר הצמיחה היוונית תהיה גבוהה מסף שנקבע. ה"תספורת" בעסקה היא 53.5 אחוזים, וההפסד למחזיקי האג"ח במונחי הערך הנוכחי הנקי הוא כ-75 אחוזים. בעסקה לא הוחלפו אג"ח שמחזיק הבנק המרכזי האירופי. נוסף על התוכנית של החלפת האג"ח כוללת תוכנית ההצלה צעדים נוספים שמטרתם להכניס את המשק היווני למסגרת המצמצמת את הוצאותיו ומגדילה את הכנסותיו, ובהם רפורמות בתחום השכר, הפנסיה, תפעול הממשלה ומערכת המס.

מאמצים לשיקום תפקודה של הכלכלה נעשים גם במדינות אירופיות נוספות. אלה נקטו בארבעת החודשים הראשונים של השנה צעדים פיסקליים ורפורמות שנועדו לקצץ את ההוצאות ולהגדיל את ההכנסות של המגזר הציבורי ולהגמיש את שוק העבודה. כך, למשל, אישרה ממשלת איטליה רפורמה של חוקי העבודה כדי להגדיל את גמישות התעסוקה, ממשלת בריטניה הגישה תקציב הכולל צעדים לריסון ההוצאות והגדלת ההכנסות, וממשלת בלגיה תיקנה את תקציבה מספר פעמים בהתאם לדרישות האיחוד האירופי, וכללה בו מספר רפורמות מיסוי.

מספרם של הנתונים המצביעים על התאוששות המשק האמריקאי הולך ומתרבה. נתוני החשבונאות הלאומית של המשק האמריקאי לרביע הראשון של השנה מצביעים על גידול של 1.9 אחוזים בתוצר; זוהי אמנם ירידה של קצב הצמיחה לעומת 3 אחוזים ברביע האחרון של 2011, אולם שיפור ניכר לעומת הרביע הראשון של 2011, אז עמד שיעור הצמיחה על 0.4 אחוז. הנתונים שפורסמו מעידים על עלייה ניכרת של נתוני הצריכה הפרטית וההשקעה במלאי ברביע הראשון ועל ירידת האבטלה במהלך כל חודשי התקופה הנסקרת, אולם זאת על רקע ירידה קלה בשיעור ההשתתפות.

המשקים המתעוררים נמצאים במסלול של צמיחה מתונה. אמנם נתון הצמיחה של סין לרביע הראשון של 2012 (8.1 אחוזים) היה נמוך במקצת מהציפיות, אולם הממשל הסיני נוקט צעדים מעודדי צמיחה (הגדלה של ההלוואות ושל היצע הכסף). בהודו הוריד הבנק המרכזי את הריבית, כחלק ממאמציו להגביר את הנזילות ולעודד את הצמיחה.

לוח א'-1: החשבונאות הלאומית, 2011 ו-2012
(שיעורי השינוי באחוזים, במחירים קבועים, במונחים שנתיים, בניכוי עונתיות)

	2011[1,2]	כל רביע לעומת קודמו					I/2012	
		2011				2012	לעומת הרביע המקביל אשתקד[2]	החודש האחרון שלגביו יש נתון
		I	II	III	IV	I		
התוצר המקומי הגולמי	4.8	5.1	3.7	3.3	3.2	3.0	3.3	3
התמ"ג של המגזר העסקי	5.3	6.0	3.0	4.5	3.5	2.8	3.6	3
הצריכה הפרטית	3.7	5.7	-0.1	0.9	0.2	4.2	1.9	3
ההשקעה המקומית הגולמית	21.1	51.0	6.5	22.0	-3.5	23.9	13.9	3
ההשקעה בנכסים קבועים	16.6	19.4	13.9	14.6	6.7	6.2	11.4	3
היצוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים	4.3	6.7	5.7	-0.5	-3.9	17.7	5.0	3
היצוא של סחורות[3]	4.9	12.6	12.8	-7.3	-6.7	3.3	0.6	3
היצוא של שירותים[3]	7.5	-3.1	9.7	-3.5	7.2	45.0	13.8	3
היבוא של סחורות ושירותים למעט יהלומים[4]	8.9	17.5	5.7	4.1	-7.5	24.4	7.2	3
היבוא של סחורות[5]	12.2	33.1	6.6	-8.3	-0.9	33.1	8.0	3
היבוא של שירותים[5]	6.3	11.6	27.8	-2.2	-23.2	27.1	5.1	3
הצריכה הציבורית	3.6	1.0	3.9	2.5	8.0	0.8	2.8	3
הצריכה הציבורית למעט היבוא הביטחוני	3.4	0.8	4.4	2.9	5.8	1.6	3.1	3
השימושים המקומיים	6.6	10.9	3.4	5.2	0.5	6.1	4.5	3

[1] לעומת השנה הקודמת.

[2] נתונים מקוריים.

[3] חישוב חדש - ללא סובסידיות.

[4] ללא יבוא ביטחוני, אוניות ומטוסים.

[5] חישוב חדש - ללא מסים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-2: אינדיקטורים לפעילות העסקית, 2011 ו-2012
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

	כל חודש לעומת קודמו						ינואר עד אפריל 2012		
	2011		2012						
	נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
המדד המשולב למצב המשק	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.6	3.1	4
המסחר הקמעוני המאורגן	2.4	-3.3	2.9	-0.6	-4.8	7.2	0.4	5.1	4
הייצור התעשייתי (ללא יהלומים)	-1.8	0.0	-0.6	-2.4	0.2		-2.7	-0.1	3
מדד הפדיון בענף המסחר	0.2	0.2	0.0	0.5	-0.9		0.3	1.7	3
מדד הפדיון - מסחר ושירותים	0.6	1.4	-2.2	0.1	-0.2		-1.1	1.2	3
מדד היצוא - שירותים	19.8	-3.2	3.7	-2.2	-6.6	4.4	2.1	5.6	4
כניסת תיירים	5.0	-2.0	-2.0	2.1	-0.1	4.7	1.7	6.5	4
הבנייה למגורים									
התחלות הבנייה של דירות	-10.2	32.6	-13.1	-10.5	-4.1		-7.8	-11.3	3
גמר הבנייה של דירות	-27.1	22.8	-4.9	8.7	-11.7		-1.1	-1.0	3
אישורי קרקע של ממ"י (יחידות דיור)[2,1]	1,884	1,242	976	1,000	3,910	943			4
מדדי האקלים על פי סקר המגמות[3]									
הפעילות בזמן הווה של המגזר העסקי	0.23	0.18	0.22	0.22	0.25	0.22			4
של ענף התעשייה	0.26	0.17	0.20	0.22	0.24	0.24			4
של ענף השירותים	0.22	0.18	0.23	0.21	0.26	0.19			4
הציפיות לעתיד עבור סך המגזר העסקי[4]	0.16	0.14	0.20	0.27	0.30	0.28			4
מדד האקלים של סך המגזר העסקי	0.19	0.17	0.21	0.24	0.26	0.25			4

* בסדרות בהן הנתונים בתדירות חודשית, כשהחודש האחרון לגביו יש נתון הוא אפריל (4) התקופה הקודמת אליה נערכת ההשוואה היא ספטמבר-דצמבר, כהשחודש האחרון לגביו יש נתון הוא מרץ (3) ההשוואה נערכת לעומת ספטמבר-נובמבר , כהשחודש האחרון לגביו יש נתון הוא פברואר, ההשוואה נערכת לעומת ספטמבר עד אוקטובר. בסדרות המופיעות בתדירות רבעונית ההשוואה נערכת מול הרביע האחרון שנכלל בתקופה הנסקרת הקודמת.

[1] נתונים מקוריים.

[2] עסקות קרקע המאושרות ע"י מנהל מקרקעי ישראל (ממ"י), בתקופה הרלוונטית. הנתונים מוצגים במספרים מוחלטים.

[3] הנתונים הם במונחים של צמיחה חודשית של התוצר העסקי ומיוחסים לחודש בו נערך הסקר.

[4] הציפיות נסבות על אמצע התקופה של שלושת החודשים שאחרי עריכת הסקר.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-3: אינדיקטורים להתפתחות שוק העבודה, 2011 ו-2012
(שיעורי השינוי באחוזים, בניכוי עונתיות)

	I/2012	כל רביע לעומת קודמו					ינואר עד אפריל 2012		
		2011				2012	לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד[1]	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	(אלפים)	I	II	III	IV	I			
כוח העבודה האזרחי	3,530.6	0.0	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	2.5	3
המועסקים הישראלים	3,293.4	0.5	0.9	0.4	0.5	0.4	0.4	3.1	3
בשירותים הציבוריים		2.9	0.2	-1.2	0.3				12
במגזר העסקי		-1.0	1.9	0.5	0.5				12
המועסקים הזרים ומהשטחים (לא מנוכה עונתיות)		3.0	2.3	1.7	0.5				12
ממוצע שעות העבודה השבועיות למועסק ישראלי (שעות)	36.2	0.3	-0.5	0.0	-1.1	0.9	0.9	-0.1	3
תשומת העבודה השבועית במגזר העסקי (כולל שטחים וזרים)		0.6	0.6	1.5	1.1				12
ישראלים בלבד		0.2	0.4	1.5	1.1				12
תשומת העבודה השבועית בשירותים הציבוריים (ישראלים)		1.5	1.4	-3.5	-0.7				12
הבלתי מועסקים	237.3	-7.1	-6.4	0.2	-2.3	-1.4	-1.4	-5.9	3
דורשי העבודה		-2.5	0.6	-0.7					8
התביעות לתשלומי דמי אבטלה	72.9	-5.2	-1.8	4.3	-1.1	0.5	-0.1	3.3	4
מאזן התעסוקה מסקר המעסיקים של התמ"ת[2]		2.1	1.4	1.5	0.7	0.3			3
משרות פנויות (למ"ס)	68.5	8.5	-9.2	7.8	2.3	0.9	0.9	3.5	4
	(₪)								
השכר הריאלי למשרת שכיר[3]		-0.8	0.4	0.7	0.4	0.1	0.1	0.4	3
בשירותים הציבוריים		-0.9	-0.2	0.6	1.3	-0.1	-0.1	1.5	3
במגזר העסקי		0.5	-0.1	0.5	0.7	-1.2	-1.2	0.0	3
השכר הנומינלי למשרת שכיר[3]	8,740.4	0.6	0.8	0.8	0.9	0.9	0.9	2.2	3
בשירותים הציבוריים	8,352.3	0.6	0.7	0.7	1.5	0.4	0.4	3.4	3
במגזר העסקי	8,797.4	1.0	0.8	0.6	1.2	-0.7	-0.7	1.8	3
עלות עבודה ליחידת תוצר		-0.8	0.0	-1.9	-0.8				12
		(אחוזים, בניכוי עונתיות)							
שיעור ההשתתפות		62.7	62.7	62.6	62.6	62.6			3
שיעור התעסוקה		58.1	58.3	58.3	58.3	58.4			3
שיעור האבטלה		7.6	7.0	7.0	6.8	6.7			3
עומק האבטלה[4]		20.1	19.4	20.8	21.8	25.4			3

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] נתונים מקוריים.

[2] אישי משרות בניכוי פליטות עובדים, כאחוז מסך העובדים בעסקים שבמדגם סקר המעסיקים. עיבוד הנתונים מתבצע בבנק ישראל.

[3] כולל עובדים זרים ועובדים מהשטחים. נתונים מנוכי עונתיות.

[4] המובטלים המחפשים עבודה מעל חצי שנה מתוך סך כל המובטלים (נתונים מקוריים).

המקור: סקר כוח האדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לזאת למעט נתוני הישראלים והלא-ישראלים במגזר העסקי, תשומת העבודה במגזר העסקי וסך המועסקים הישראלים, שמקורם באומדני החשבונאות הלאומית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה; דורשי העבודה, שמקורם בשירות התעסוקה; התביעות לתשלומי דמי אבטלה, שמקורן במוסד לביטוח לאומי; המשרות הפנויות, שמקורן בסקר המשרות הפנויות של הלמ"ס; ומאזן התעסוקה, שמקורו בסקר המעסיקים של משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

לוח א'-4: ביצוע התקציב של הממשלה, 2011 ו-2012

	2011[1]	כל רביע לעומת קודמו						ינואר עד אפריל	
		2011				2012		לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד
		I	II	III	IV	I	II		
הגירעון המקומי כאחוז מהתוצר	-2.1	1.8	-1.9	-1.6	-6.7	0.4			
הגירעון הכולל ללא אשראי כאחוז מהתוצר	-3.3	0.5	-3.0	-2.2	-8.4	-0.5			
הסטייה המצטברת מתוואי התקציב									
המקומי ללא אשראי[2]		מיליארדי ₪							
בהכנסות	-5.6	0.5	-1.5	-4.6	-0.1	-2.9		0.2	-2.2
בהוצאות	-3.1	-0.2	-2.1	-2.9	2.0	-1.4		-0.2	0.6
בגירעון	-2.5	0.7	0.6	-1.7	-2.0	-1.5		0.4	-3.3
הגירעון הכולל ללא אשראי	-28.7	1.1	-6.4	-4.9	-18.5	-1.0		16.6	-3.3
		כל חודש לעומת מקבילו אשתקד							
		2011		2012					
		נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל		
הכנסות מקומיות של הממשלה ללא אשראי		0.8	12.0	17.0	-4.9	-14.5	8.9		0.9
הכנסות הממשלה ממסים		1.1	8.8	12.7	-3.2	-5.3			1.8
מזה: הכנסות ממס הכנסה נטו		-4.3	23.1	31.8	-6.8	-0.5	-0.6		6.9
הכנסות ממע"מ ברוטו		8.5	-3.3	10.1	5.6	-3.3	2.6		3.7
הוצאות מקומיות של הממשלה ללא אשראי		1.4	5.4	10.5	1.5	-1.2	14.7		5.8
קצבאות הביטוח הלאומי		6.4	5.7	5.1	3.0	5.6	6.3		5.0
מזה: דמי אבטלה		0.3	4.6	3.8	8.3	10.6	5.1		6.9
הבטחת הכנסה[3]		-3.0	-0.4	-3.4	-3.9	-1.3	-1.7		-2.6
גבייה של המוסד לביטוח לאומי מהציבור		3.8	2.9	5.2	1.4	1.3			2.6

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] לעומת השנה הקודמת.

[2] התוואי נקבע בהתאם ליעד גירעון. הנתונים לעומת התקופה הקודמת ולעומת התקופה המקבילה אשתקד הם הפרשים.

[3] לא כולל השלמת הכנסה בקצבת זיקנה ושאירים.

המקור: משרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל.

לוח א'-5: סחר החוץ, מאזן התשלומים ויתרות מטבע החוץ, 2011 ו-2012
(מנוכה עונתיות)

	2011[1,2]	2011 I	2011 II	2011 III	2011 IV	2012 I	2012 II	ינואר עד אפריל 2012 לעומת התקופה הקודמת	ינואר עד אפריל 2012 לעומת התקופה המקבילה אשתקד[2]	ינואר עד אפריל 2012 החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	שיעורי השינוי[3] (אחוזים)									
המסחר בסחורות[4]										
יבוא הסחורות	22.2	9.2	4.8	0.4	-4.1	2.5	-2.6	1.3	4.9	4
מזה: נכסי הצריכה	15.5	3.1	5.2	-2.0	-6.0	-0.2	0.4	-0.7	-2.4	4
נכסי ההשקעה	44.4	19.2	5.7	4.2	-1.7	2.5	-6.1	0.0	9.7	4
התשומות לייצור	16.4	7.8	4.2	-0.4	-4.5	3.5	-2.0	2.6	5.7	4
יצוא הסחורות	12.3	10.8	1.0	0.4	-0.1	-4.9	-1.8	-5.4	-4.1	4
מזה: היצוא התעשייתי	12.5	10.7	1.2	0.5	-0.3	-5.0	-1.8	-5.5	-4.1	4
מזה: טכנולוגיה עילית	6.9	8.5	-2.8	-5.5	8.5	-9.2	5.2	-6.0	-4.9	4
	מיליוני דולרים									
מאזן התשלומים										
יצוא הסחורות והשירותים	89,278	22,066	22,663	22,859	21,689					12
יבוא הסחורות והשירותים	91,821	22,537	23,370	23,325	22,589					12
העודף / הגירעון בחשבון סחורות ושירותים	-2,544	-471	-707	-466	-899					12
העודף / הגירעון בחשבון השוטף	-255	390	-150	245	-740					12
החשבון הפיננסי (למעט יתרות המט"ח)[2]	749	992	4,247	-2,258	-2,232					12
מזה: ההשקעות הישירות של תושבי חוץ[2]	11,397	2,039	2,046	2,602	4,711					12
השקעות תושבי חוץ בתיק ניירות הערך למסחר[2]	-5,441	1,863	421	-2,436	-5,289					12
ההשקעות הישירות וההשקעות של תושבי ישראל בתיק ניירות הערך למסחר בחו"ל[2]	8,427	3,300	1,029	1,669	2,429					12
היתרות בבנק ישראל, לסוף תקופה[2]	74,875	74,526	77,413	76,329	74,875	77,041	76,650	2.4	-1.0	4
החוב החיצוני נטו (באחוזי תוצר)[2,5]	-24.9	-23.8	-23.3	-24.3	-24.5					12

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] לעומת השנה הקודמת.

[2] נתונים מקוריים.

[3] שיעורי השינוי מתייחסים להיקפים הדולריים של היבוא והיצוא.

[4] נתוני המסחר בסחורות הם ללא אניות, מטוסים, יהלומים ודלק.

[5] התוצר מחושב לפי שער דולר של סוף תקופה.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח א'-6: מדדי מחירים נבחרים, שער החליפין האפקטיבי, האשראי הבנקאי החופשי, הריביות, התשואות ומדד המניות, 2011 ו-2012

(שיעורי השינוי באחוזים)

	כל חודש לעומת קודמו							ינואר עד אפריל 2012		
	2011		2012					לעומת התקופה הקודמת	לעומת התקופה המקבילה אשתקד	החודש האחרון שלגביו יש נתון*
	נובמבר	דצמבר	ינואר	פברואר	מרץ	אפריל				
מדד המחירים לצרכן	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.4	0.9		1.3	2.1	4
מדד המחירים לצרכן מנוכה עונתיות	0.1	0.1	0.4	0.2	0.4	0.3		1.2	2.1	4
מדד מחירי דירות בבעלות[1]	0.3	-0.2	0.1	0.3				0.4	2.2	2
מדד המניות הכללי[2]	-3.2	0.1	4.7	-2.3	2.4	3.3		8.2	-4.8	4
שער החליפין האפקטיבי הריאלי[3]	1.2	-0.1	0.6	0.2	0.5	-0.8		1.1	4.1	4
שער החליפין האפקטיבי נומינלי	1.1	-0.2	0.5	-0.1	0.2	-0.5		0.5	2.9	4
האשראי הבנקאי החופשי	0.2	0.5	0.6	0.0	0.0	-1.3		1.0	6.2	4
ריבית אפקטיבית במכרז פיקדון יומי[2]	3.0	2.8	2.8	2.5	2.5	2.5		2.6	2.5	4
התשואה לפדיון של אג"ח ל-5 שנים[2]					1.2	1.1			1.0	4
פרמיית הסיכון[2,4]	21.1	8.9	2.6	-15.3	3.6	1.3		5.8	49.1	4
	שיעור השינוי ב-12 החודשים האחרונים[5]									
מדד המחירים לצרכן	2.6	2.2	2.0	1.7	1.9	2.1			1.9	4

* ראו הערת כוכבית בלוח א'-2.

[1] אינו חלק ממדד המחירים לצרכן.

[2] נתון ממוצע ליום בחודש.

[3] שער החליפין האפקטיבי הריאלי הינו ממוצע גיאומטרי משוקלל (לפי היקף הסחר) של שערי החליפין של השקל מול 28 מטבעות המייצגים את 38 שותפות הסחר העיקריות של ישראל, בניכוי הפער בשיעורי האינפלציה בין ישראל למדינות אלו.

[4] על Credit Default Swap לחמש שנים. מחושב כהפרש בנקודות בסיס.

[5] שיעור השינוי מחושב לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

לוח א'-7: מדדים להתפתחויות הכלכליות במדינות המתקדמות והמתפתחות
(שיעורי השינוי השנתי, באחוזים)

			2010	2011	2012 תחזית	2013 תחזית
התמ"ג העולמי			5.3	3.9	3.5	4.1
	במדינות המתקדמות[1]		3.2	1.6	1.4	2.0
	במדינות המתפתחות		7.5	6.2	5.7	6.0
הסחר העולמי			12.9	5.8	4.0	5.6
	במדינות המתקדמות	יבוא	11.5	4.3	1.8	4.1
		יצוא	12.2	5.3	2.3	4.7
	במדינות המתפתחות	יבוא	15.3	8.8	8.4	8.1
		יצוא	14.7	6.7	6.6	7.2
מחירי הסחורות הלא מעובדות (בדולרים)	נפט[2]		27.9	31.6	10.3	-4.1
	אחר		26.3	17.8	-10.3	-2.1
האינפלציה (מדד המחירים לצרכן)	במדינות המתקדמות		1.5	2.7	1.9	1.7
שיעורי ריבית לזמן קצר (אחוזים)[3]	על הפיקדונות בדולרים		0.5	0.5	0.7	0.8
	על הפיקדונות באירו		0.8	1.4	0.8	0.8
שיעור האבטלה (אחוזים)	במדינות המתקדמות		8.3	7.9	7.9	7.8

[1] בהגדרות ה-World Economic Outlook ישראל נכללת בין המדינות המתקדמות. המדינות הן המדינות המפותחות וחלק מהשווקים המתעוררים.

[2] המחיר הממוצע של חבית נפט גולמי (U.K. Brent, Dubai, West Texas) ב-2011 היה 104.01 דולרים של ארה"ב, ללא עלויות הובלה. המחיר החזוי לשנת 2012 הינו 114.71 דולרים ולשנת 2013 הוא 110.00 דולרים.

[3] על הפיקדונות בדולרים - ריבית ה-LIBOR לשישה חודשים; על הפיקדונות באירו - ריבית ה-LIBOR לשלושה חודשים.

המקור: (IMF) World Economic Outlook, לפי העדכון מאפריל 2012.

חלק ב': הרחבה בסוגיות נבחרות

חישוב "מדדי אקלים" מסקר המגמות בעסקים

- חטיבת המחקר בבנק ישראל החלה לאחרונה לחשב בכל חודש "מדדי אקלים" לענפים שונים ולסך המגזר העסקי, על בסיס תוצאות סקר המגמות בעסקים של הלמ"ס. מבדיקה שנערכה בחודשים האחרונים עולה כי "מדדי האקלים" מתואמים עם ההתפתחות של המדד המשולב למצב המשק, ושביכולתם להצביע בזמן אמת על קצב הצמיחה של המגזר העסקי.
- בדומה למדד המשולב למצב המשק, "מדדי האקלים" מצביעים על כך שהסקטור העסקי התרחב בתחילת 2011 בקצב נאה של כ-0.35% לחודש; החל מהרביע השני של אותה השנה קצב הצמיחה התמתן בהדרגה עד כ-0.15% בינואר 2012.
- "מדדי האקלים" מצביעים על כך שבחודשים פברואר ומרץ חל שיפור בקצב ההתרחבות. יחד עם זאת, רכיב מדד האקלים הנגזר מציפיות החברות מצביע על כך שבאפריל נבלמה מגמת השיפור כך שקצב הצמיחה החודשי התייצב על כ-0.25% לחודש, וצפוי לשרור ברמה זו עד יוני. על סמך הנתונים שפורסמו עד כה, אינדיקציות אלה עקביות עם התחזית האחרונה של בנק ישראל לצמיחה של 3.1% ב-2012.
- הסתכלות ענפית על רכיב הציפיות של "מדדי האקלים" מעלה שהבלימה במגמת השיפור בקצב הצמיחה העסקי שחל באפריל עיקרה בענפי השירותים, התעשייה והמסחר, בעוד שחברות בענפי הבנייה והמלונאות צופות להמשך האצת הצמיחה.

א. מבוא

אנו מציגים להלן את חישובם של "מדדי אקלים", הנגזרים מתוצאות סקר המגמות בעסקים, שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. המדדים מצביעים, בזמן אמת על קצב הצמיחה של המגזר העסקי, כפי שעולה מן התשובות לשאלות הסקר בנושאים שונים (ההזמנות, המכירות ועוד) ולאופקים שונים (המצב בעבר, בהווה וזה הצפוי). מדדים כאלה תורמים תרומה חשובה לניהול המדיניות, שכן בעת קבלת החלטות ממצאי הסטטיסטיקה הרשמית, ובראשה החשבונאות הלאומית אינם עדכניים. בהמשך נתאר את שיטת החישוב של המדדים, ננתח את תוצאותיהם לגבי החודשים האחרונים ונתווה כיוונים להמשך פיתוחם. תחילה נציג בקצרה את הרקע לסקר המגמות בעסקים.

בתחילת 2011 החלה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לערוך סקר חודשי בקרב כאלף חברות[1] מחמישה ענפים – התעשייה, הבינוי, המסחר הקמעוני, השירותים והמלונאות[2]. החברות המשתתפות בסקר משיבות על שאלות לגבי ביצועיהן העסקיים – בפועל והצפויים – שאלות הנסבות על המצב הכולל של העסק, היקף ההזמנות (לפי יעדים), הייצור והמכירות, מספר המועסקים ועוד. הן מתייחסות לשלוש תקופות:

1. להווה – המצב הנוכחי של העסק.
2. לעבר – מצב העסק בשלושת החודשים שקדמו לסקר.
3. לעתיד –מצבו הצפוי בשלושת החודשים הבאים.

תשובות העסקים לכל שאלה יכולות להיות "טוב מהרגיל/גדל יחסית לעונה", "ללא שינוי/רגיל לעונה" או "רע מהרגיל/ירד יחסית לעונה", מדובר אפוא בתשובות איכותיות, לא כמותיות. לאחר עריכת הסקר מפרסמת הלמ"ס את מאזני הנטו לכל שאלה (ההפרש בין מספר העסקים שדיווחו על מצב טוב למספרם של אלה שדיווחו על מצב רע). בזכות ריבוי השאלות והחלוקה לתקופות התייחסות תוצאות הסקר מתבטאות בכחמישים סדרות של מאזני נטו. על סמך תוצאות הסקר מחשבים בחטיבת המחקר את "מדדי האקלים" בשיטה שמתוארת בהמשך.

חישוב "מדדי האקלים" תורם שתי תרומות חשובות לניתוח תוצאות הסקר: הראשונה מכונה "צמצום ממדים" (dimension reduction) – צמצום ההיקף הרחב של הנתונים לתמונה כללית, העולה ממכלול התשובות. פעולה זו מתאפשרת מפני המיתאם הגבוה שנמצא בין תשובות החברות לשאלות בתחומים השונים. תרומה

1 סקר המגמות בעסקים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יחליף את סקר החברות הרבעוני שבנק ישראל עורך ומפרסם את תוצאותיו.

2 חלוקת החברות לענפים בסקר המגמות אינה תואמת את החלוקה הכלכלית המקובלת בתחומי סטטיסטיקה אחרים, כגון החשבונאות הלאומית, סקר כוח האדם ומשרות השכיר, דבר המקשה על השוואתן של תוצאות מדדי האקלים הענפיים לסדרות מקבילות ממקורות רשמיים המפרסמים נתונים בתדירות חודשית.

נוספת היא כימות התשובות האיכותיות (quantification of qualitative answers), כלומר תרגום תוצאותיהן (המסוכמות במאזני הנטו) למונחי קצב הצמיחה של המגזר העסקי, שבהם מבוטא המדד המשולב למצב המשק. כימות זה מאפשר לקובעי המדיניות לקבל תמונה של מצב המשק גם במונחים המוכרים להם, וכן להשוות את תוצאות הסקר לנתונים ולממצאים המתקבלים ממקורות אחרים (כגון החשבונאות הלאומית והמדד המשולב).

ב. חישוב "מדד האקלים" ורכיביו

שיטת החישוב של מדדי האקלים מורכבת משלושה שלבים: צמצום ממדי הסקר ברמה הענפית, תרגום המדדים המצומצמים של כל ענף למונחי הצמיחה החודשית של המדד המשולב (להלן "מדדי אקלים") ושקלול התוצאות כדי לקבל את "מדד האקלים" לסך המגזר עסקי. חשוב לציין כי השיטה המתוארת כאן אינה סופית, משום שבידינו, עד כה, 15 תצפיות בלבד של סקר המגמות. בהמשך נציין מספר תוכניות להמשך פיתוחם של המדדים, לכשיצטברו סדרות ארוכות יותר של תוצאות הסקר.

שלב ראשון – צמצום הממדים:

חישוב מדדי האקלים מנצל את העובדה שלמרות המנעד הרחב של השאלות בסקרי העסקים – הן לגבי ביצועי העסק בעבר והן לגבי העתיד – התשובות לשאלות הפרטניות מתואמות למדי. במצב זה ניתן לדחוס את המידע מסקר המגמות לתוך מדד אקלים, תוך ויתור על מידע מועט בלבד. דחיסה זו נעשית באמצעות פרוצדורה סטטיסטית בשם "ניתוח רכיבים עיקריים" (principal components analysis). בפרוצדורה זו "הרכיב העיקרי הראשון" (first principal component) הוא הקומבינציה הליניארית של קבוצת הסדרות המסבירה את מירב השונות המשותפת בקבוצת הסדרות. (איור 1 בהמשך ידגים זאת.) מדד האקלים הענפי (שבשלב זה עדיין אינו מבוטא במונחי קצב הצמיחה) מחושב כרכיב העיקרי הראשון של רוב שאלות הסקר[3], לכל אופקי ההתייחסות (העבר, ההווה והעתיד) יחד[4]. הסדרה הנגזרת מיוחסת לחודש שלאחר החודש שבו נערך הסקר[5]. לגבי כל ענף מחושבים גם שלושה אומדנים לרכיבי האקלים:

1. אומדן ההערכה לאחור (backward) – מחושב כרכיב העיקרי הראשון מתשובות החברות לגבי שלושת החודשים שקדמו לסקר. הסדרה הנגזרת מיוחסת לחודשיים שלפני עריכת הסקר.

2. האומדן לזמן אמת (time real) – נגזר משאלת הסקר לגבי המצב הכולל של החברה בזמן הסקר. הסדרה הנגזרת מיוחסת לחודש הסקר.

3. האומדן הציפיות לעתיד (forward) – מחושב כרכיב העיקרי הראשון מתשובות החברות לגבי שלושת החודשים הבאים. הסדרה הנגזרת מיוחסת לחודשיים שאחרי הסקר.

כל רכיב עיקרי ראשון שנגזר מתשובות הסקר בענפים השונים מנורמל לממוצע אפס ושונות יחידתית.

על מיעוטו של המידע ההולך לאיבוד כתוצאה מצמצום הממדים מעיד השיעור הגבוה של השונות המשותפת לכלל התשובות אשר מוסבר על ידי הרכיב העיקרי הראשון – בין-72% ל-90% בענפים השונים (לוח 1).

לוח 1: אחוז השונות המשותפת של התשובות המוסברת על ידי הרכיב העיקרי הראשון במדדי האקלים

הענף	אחוז השונות המוסברת
התעשייה	82.8
הבנייה	77.3
המלונאות	86.6
המסחר הקמעוני	72.2
השירותים	89.8

לשם הדגמה: איור 1 מציג את סדרות מאזני הנטו של ענף התעשייה הנכללות באומדן ההערכה לאחור ובאומדן הציפיות לעתיד לצד הרכיב העיקרי הראשון שנגזר מהן (שהוא רכיב האקלים, אשר בשלב זה, כאמור, אינו מבוטא עדיין במונחי קצב הצמיחה).

3 לא נכלול שאלות בנושא המלאים בתעשייה, האשראי והמחירים משום שאלה אינם מעידים באופן חד כיווני על היקף הפעילות. לא הוכנסו גם שאלות לגבי המועסקים,מפני שאנו מפתחים מדדים ייעודיים לגבי התעסוקה.

4 חלק זה של השיטה מבוסס על עבודה של הוועדה האירופית: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication16480_en.pdf.

5 תוצאות הסקר מתפרסמות כעבור שבעה ימי עבודה מתום החודש שבו הוא נערך.

איור ב'-1

סדרות מאזני הנטו והרכיב העיקרי הראשון שלהן - ענף התעשייה

(מבוסס על סקר המגמות שנערך באפריל ופורסם במאי 2012. ציר הזמן האופקי מצביע על תקופת התייחסות של הנתון ולא על החודש שבו נערך הסקר)

בשתי הדוגמאות שבאיור ניתן לראות כי סדרות מאזני הנטו לגבי השאלות השונות מתואמות מאוד ביניהן, וכי הרכיב העיקרי הראשון שלהן אכן מבטא את התנועה המשותפת שלהן.

שלב שני – תרגום מדדי האקלים למונחי צמיחה:

כדי להעצים את הפרשנות של מדדי האקלים ורכיביו אנו מתרגמים אותם למונחים של צמיחת התוצר העסקי החודשי, המונחים שבהם מבוטא המדד המשולב של בנק ישראל. לשם כך אומדים רגרסיות חד-משתניות, שבהן המשתנה המוסבר הוא שיעור השינוי במדד המשולב, והמשתנה המסביר הוא כל אחד מהרכיבים העיקריים הראשונים שחושבו בשלב הקודם. לכל ענף נאמדות בסך הכול ארבע משוואות. מכל רגרסיה נגזרים קבוע (bias) ושיפוע (slope). אנו מניחים שכל חברה המשיבה לסקר שולפת את תשובותיה האיכותיות לגבי העבר, ההווה והעתיד מאותה התפלגות של השינויים הכמותיים, ועל כן לא צריכים להיות הבדלים סיסטמטיים בין השיפועים של ההערכות לגבי העבר, ההווה והעתיד, אלא שאיפה, בממוצע, לשיפוע משותף. כדי לאמוד את הפרמטרים של רכיבי האקלים בכפיפות למגבלה זו אנו אומדים את הרגרסיות תחת המגבלה שהשיפועים בכל הרכיבים זהים. נדגיש שלרגרסיה של מדד האקלים הכללי (להבדיל מהרגרסיות של שלושת הרכיבים) אפשרנו שיפוע נפרד, ללא מגבלה. מקדמי הרגרסיה נמצאו חיוביים ומובהקים, פרט למקדמי השיפוע בענף הבנייה.

הערכים החזויים לכל אחת מהרגרסיות הם מדד האקלים (או אחד מרכיביו לגבי העבר, ההווה או העתיד). מדדי האקלים הענפיים ורכיביהם מוצגים באיור 2. נשים לב כי כל רכיב אקלים ממוקם על חודש ההתייחסות, ולא על החודש שבו נערך הסקר. (לכן, למשל, קו הציפיות נמשך עד יוני, ואילו קו האומדן לאחור מסתיים בינואר.)

איור ב'-2

מדד האקלים ורכיביו - לפי ענפי המגזר העסקי מול המדד המשולב

(מבוסס על סקר המגמות שנערך באפריל ופורסם במאי 2012)

שלב שלישי – שקלול המדד והרכיבים לסך המגזר העסקי:

מדד האקלים (או רכיביו) של סך המגזר העסקי הוא ממוצע של מדדי האקלים הענפיים, משוקללים לפי משקלו של כל ענף בתוצר העסקי. המשקל של כל ענף נקבע לפי משקל הייצור שלו בתוצר העסקי במונחי גורמי הייצור. המשקל נופח באופן יחסי כך שהמשקלות יסתכמו ל-100 (לוח 3). יש לציין כי בעקיפין המשקל הענפי ה"אפקטיבי" תלוי גם במידת ההתאמה (fit) בין הרכיב העיקרי הראשון של הענף לסך המדד המשולב: במקרה שההתאמה נמוכה, מקדם השיפוע ברגרסיה הענפית יהיה נמוך, כך ששינויים ברכיב העיקרי הראשון של הענף לא יתבטאו בשינויים במדד האקלים הסופי. תוצאות מדד האקלים ורכיביו לגבי סך המגזר העסקי מובאות בחלק הימני העליון של איור 2.

לוח 2: משקל הענפים בסקטור העסקי וקוד הענף

הענף	המשקל (%)	סמל הענף
התעשייה	25.1	D
הבנייה	7.7	B
המלונאות	1.0	55
המסחר הקמעוני	11.3	52 ,504
השירותים	54.9	F(56), G (64 ללא), H, I, L, M(90,94), K(8088)

דיון בתוצאות

איור 2 מציג, לכל ענף ולסך המגזר העסקי, את מדד האקלים (העמודות האפורות) לצד השינוי החודשי במדד המשולב (בעמודות הירוקות); רכיבי מדד האקלים מתוארים בקווים וממוקמים על ציר הזמן לפי תקופת ההתייחסות. מכאן שהקו השחור הרציף, המתייחס לשאלות על הציפיות למצב העסקי, יכול לשמש מדד מוביל, הצופה לתקופה שעד חודש ממועד פרסום הסקר.

מהאיור לסך המגזר העסקי עולה מגמת ירידה, המשותפת לשינוי במדד המשולב ולמדד האקלים – עד קצב צמיחה חודשי נמוך של 0.15% בתחילת 2012. בשונה מהמדד המשולב, מדד האקלים מצביע על שיפור בקצב הצמיחה בחודשים פברואר-מרץ. ואולם בהסתכלות קצרת טווח רכיב הציפיות של מדד האקלים מלמד שבאפריל נבלמה מגמת השיפור, וקצב הצמיחה החודשי של המגזר העסקי התייצב על 0.25%, קצב שצפוי לשרור עד קצה הטווח של המדד הזמין כעת – בחודש יוני. על פי בחינה ענפית בלימת השיפור במדדי הציפיות מקורה בענפי השירותים, התעשייה והמסחר, בעוד שבענפי הבנייה והמלונאות מתקבל המשך של ההאצה בקצב הצמיחה.

מן הפירוק לרכיבים עולה שבכל הענפים פרט לבנייה הציפיות בתחילת השנה היו נמוכות מן הביצועים שדווחו בפועל (הקו השחור הרציף נמוך מהקווים האחרים). משמע שהעסקים דיווחו בעבר על ציפייה לביצועים פסימיים, כנראה על רקע החרפת המשבר באירופה, וזו התבדתה חלקית.

המשך הפיתוח

השיטה המוצגת כאן, כאמור, אינה סופית, שכן בידינו רק 15 תצפיות של סקר המגמות. להלן נצביע על שלושה כיוונים לבדיקה בעתיד, לכשיצטבר מדגם ארוך יותר של סקר המגמות:

1. שינוי הרגרסיות הענפיות כך שהמשתנה המוסבר יהיה מדד לפעילות הענפית, כגון התוצר הענפי, במקום המדד המשולב. הואיל ומדדי הפעילות הענפיים הם רבעוניים, ומתפרסמים בפיגור, אין לעת עתה די תצפיות ענפיות שיאפשרו ניתוח סטטיסטי סביר.

2. הרצת רגרסיות נעות עם חלון זמן קבוע, במקום רגרסיה על כל התקופה[6]. רגרסיה נעה דרושה משום שהעסק נשאל על מצבו יחסית למצב הרגיל. לכאורה היה ניתן לחשוב כי המצב ה"רגיל" מבטא את קצב הצמיחה ארוך הטווח, אך נראה שלמעשה הוא מבטא רק את הקצב ששרר בשנים האחרונות (משמע שקצב הצמיחה ה"רגיל" משתנה על פני זמן). מובן שלשם ביצוע רגרסיות נעות דרושה סדרת נתונים ארוכה יותר מחלון הזמן. להערכתנו חלון הזמן לרגרסיה צריך להיות כשנתיים, וזה ייווצר רק בעוד כשנה. בטווח הרחוק יותר יהיה ניתן לאמוד את חלון הזמן האופטימלי – זה שבו יכולת החיזוי מחוץ לתקופת המדגם האמידה תהיה מרבית.

3. השיקול בבחירת המשקלות של כל ענף בשיטה הנוכחית היה משקלו בפועל, ורק בעקיפין – טיב הניבוי של הענף לגבי התוצר העסקי. עם צבירת מדגם ארוך יותר יהיה ניתן לבחור את משקלותיהם של מדדי התוצר הענפיים גם משיקול של מירוב ההתאמה של מדד האקלים הענפי לסך התוצר העסקי.

6 הכוונה היא שהרגרסיה אשר ממנה נגזרים אומדני ההטיה והשיפוע לכל חודש תכלול מספר קבוע של תצפיות, למשל 24 חודשים, במקום את כל המדגם הזמין באותה עת.

אמידת הצורך בדירות הנגזר מההתפתחויות הדמוגרפיות במגזר היהודי

- להלן מוצג אומדן למגמה הרב-שנתית של תוספת הדירות שלהן נזקק המגזר היהודי, בהתחשב בגידולה של האוכלוסייה ובשינויים בהרכב הגילים שלה.
- לפי האומדן ירדה תוספת זו בעשור האחרון ירידה מתמשכת, אף כי לא רצופה, ועמדה בשנת 2010 על כ-40 אלף דירות.
- תחזית של צורכי הדיור עד לשנת 2019 המבוססת על האומדן המתואר מצביעה על ירידה של תוספת הדירות השנתית שתידרש, עד לרמה של 35-36 אלף דירות בשנה.

להלן נציג אומדן למגמה הרב-שנתית של הגידול בצורכי הדיור של האוכלוסייה, הנגזר מגורמי היסוד הדמוגרפיים, וניעזר בו כדי לאמוד את היקף התחלות הבנייה הנדרש כדי לענות על צרכים אלה. לשני אומדנים אלה חשיבות רבה לצורכי תכנון ומדיניות, והעניין בהם התחדד בשנים האחרונות, על רקע העלייה החדה של מחירי הדירות והאפשרות שמחסור בדירות יחסית לצורכי האוכלוסייה – לצד גורמים נוספים, ובהם רמתה הנמוכה של הריבית – תרם לעלייה זו[7]. כדי לאפשר השוואה בעלת משמעות בין אומדני הצרכים לבין היקף התחלות הבנייה מתייחסים האומדנים הבאים למגזר היהודי בלבד[8]. זאת בגלל מגבלות משמעותיות של הנתונים על היקף הבנייה במגזר הערבי[9].

אמידת צורכי הדיור אינה פשוטה הן מפני קושי מושגי להגדיר צרכים אלה והן מפני קושי מעשי לכמת אותם. השלכה מהצרכים על ההיקף הנדרש של התחלות הבנייה אף היא אינה מיידית, משום שההתחלות אינן הערוץ היחיד שבו נוצרת ההתאמה בין היצע הדירות לבין הביקושים.

את צורכי הדיור של האוכלוסייה ניתן להגדיר כמספר הדירות הנדרש בהינתן גודלה של האוכלוסייה הבוגרת ושיעור הפרטים המתגוררים בדירה לבדם לעומת אלה החולקים דירה עם בוגרים נוספים (בני זוג או אחרים)[10]. שיעור זה מושפע מגורמים כגון הרכב הגילים של האוכלוסייה, מוסכמות חברתיות לגבי מגורים משותפים, שיעור הנישואין וגילם והבדלים בתוחלת החיים בין גברים לנשים. את צורכי הדיור הנגזרים ממשתנים אלה נגדיר כצורך הדמוגרפי בדירות.

מלבד המשתנים הדמוגרפיים, ההחלטה אם לגור לבד בדירה או עם אנשים נוספים תלויה גם בגורמים כלכליים, בפרט מחיר הדירה ושכר הדירה. כך, למשל, עלייה באלה עשויה לדחות יציאת צעירים מבית ההורים, להניעם לשכור דירה עם שותף או שותפים (במקום לבדם), או לעודד מגורי הורים מבוגרים עם ילדיהם. מספר הדירות המאוכלסות בפועל הוא אפוא תוצאת שיווי משקל, המשקפת גם את תגובת הביקוש למחיר, לא רק את הצרכים הדמוגרפיים. ההטיה משמעותית יותר ככל שמתייחסים לתקופה קצרה יותר, שבה תנודות כלכליות עשויות להאפיל על גורמים דמוגרפיים המשתנים בקצב איטי יחסית. דבר זה מצביע על אחת הבעיות שבהסתכלות המקובלת על מספר משקי הבית כמדד לצורך בדירות. הואיל ומשק בית מוגדר (אף כי לא חד-ערכית) על בסיס המגורים בדירה, מספר משקי הבית הוא כבר תוצאת שיווי המשקל האמור, המשקפת לא רק את הצורך בדירה אלא את ההחלטה אם לגור לבד או עם אחרים – החלטה המושפעת גם מן המחיר. כך, עליית מחיר תקטין את מספר משקי הבית הנוצרים, ולכן הנתונים בפועל לא ישקפו את מלוא המחסור בדירות.

מדד אחר המקובל לאמידת הצורך או המחסור בדירות הוא יחס האוכלוסייה למלאי הדירות. עלייה של יחס זה עשויה להעיד על התגברות המחסור בדירות, כלומר על התרחבות

7 איננו עוסקים כאן בכימות תרומתם היחסית של הגורמים לעליית מחירי הדירות בשנים האחרונות. לניתוח מסוג זה ראו: פולינה דובמן, יוסי יכין וסיגל ריבון (2011), "שוק הדיור בישראל 2008-2010: האם התפתחה בועה במחירי הדירות?", סקר בנק ישראל, 85, עמ' 61–101 וכן: ויצמן נגר וגיא סגל (2011), "מה מסביר את התפתחות מחירי הדירות ושכר הדירה בישראל בשנים 1999-2010?", שם, עמ' 7–59.

8 אוכלוסיית היהודים והאחרים לפי הגדרות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

9 נתוני התחלות הבנייה כוללים אומדן חלקי בלבד לבנייה בלתי חוקית, ואינם כוללים יישובים בדואים לא מוכרים בדרום. דבר זה מטה כלפי מטה את הנתונים לגבי היקף הבנייה במגזר הערבי, והתעלמות מכך תטה כלפי מעלה את המחסור הנאמד בדירות. גם הנתונים על מספר הדירות במגזר היהודי לוקים במספר מגבלות.

10 הגדרה זו של צורכי הדיור מתייחסת רק למספר הדירות, לא לגודלן. מספר הילדים במשפחה אינו משפיע על מספר הדירות הנדרש, אלא רק על גודלן. בהתאם לכך כל ההתייחסות להלן תהיה לאוכלוסייה הבוגרת בלבד (גילים 20 ומעלה). חוסר התאמה בין הביקוש להיצע עלול להיווצר לא רק במספרן הכולל של הדירות, אלא גם בהתפלגותן לפי גודל, או בפיזורן הגיאוגרפי. הדיון הנוכחי אינו עוסק בכך.

הפער בין הצורך, הנמדד על פי גודל האוכלוסייה, לבין ההיצע, הנמדד על פי מלאי הדירות. יתרונו בכך שהמונה – גודל האוכלוסייה – הוא מדד "נקי" של הצורך, ואינו תוצאת שיווי משקל, להבדיל ממספר משקי הבית, וגם המכנה, שהוא מלאי הדירות, אינו קשור במידה כה הדוקה לתוצאת שיווי המשקל, משום שמלאי זה כולל גם דירות ריקות ודירות המשמשות לייעודים שאינם מגורים. זהו אפוא מדד ל"לחץ" בשוק הדירות, ועלייתו עשויה להעיד על התרחבות הפער בין הביקוש להיצע – אך עלייתו אינה מעידה בהכרח על מחסור ועל לחץ מיידי לעליית מחירים: בשנים 1998–2007 ירדו מחירי הדירות (יחסית למדד המחירים לצרכן) למרות עלייתו הרצופה של יחס האוכלוסייה למלאי הדירות. יתר על כן, למדד זה מספר חסרונות מובנים. כך למשל, שינויים דמוגרפיים או התנהגותיים עשויים להקטין את מספר הדירות הדרוש לאוכלוסייה בגודל נתון, מבלי שהדבר יקבל את ביטויו במדד. נוסף על כך, הואיל ורמתו ה"נכונה" של היחס אינה ידועה, המחסור נאמד על בסיס הפער בין היחס בנקודות זמן שונות, ולפיכך תלוי במידה מכרעת בבחירת נקודת המוצא להשוואה.

להלן נציג אומדן חלופי לצורך הדמוגרפי בדירות, המבוסס על גודלן של קבוצות הגיל באוכלוסייה ועל הנחות התנהגותיות. לאומדן זה מספר יתרונות לעומת שני האומדנים שתוארו לעיל: (א) הוא קרוב יותר לאומדן "נקי" של הצרכים הדמוגרפיים ומושפע פחות מיתר הגורמים המשפיעים על תוצאת שיווי המשקל; זאת משום שהוא מאפיין את צורכי הדיור של כל קבוצת אוכלוסייה ומחשב את מספר הדירות הנגזר מצרכים אלו[11]. (ב) מעצם בנייתו הוא מאפשר לנתח את השפעתם של תהליכים דמוגרפיים, כגון שינויים בהרכב הגילים של האוכלוסייה, על צורכי הדיור. דבר זה חשוב במיוחד לבניית תחזיות לצורכי הדיור בשנים הבאות. ככל שקצב גידולה של האוכלוסייה יקטן, ותהליך הזדקנותה יואץ, צפוי השינוי בהרכב הגילים למלא תפקיד חשוב יותר בקביעת מספר הדירות הנדרש. לאומדן המוצע מספר חולשות, ובראשן רגישותו להנחות לגבי צורכי הדיור של כל קבוצת גיל. כמו כן הוא מתעלם מהאפשרות שבמשך הזמן חלו שינויים במאפיינים ההתנהגותיים המשפיעים על שיעור המתגוררים לבדם בכל קבוצת גיל. חשוב לזכור כי זהו אומדן לצרכים, ולא לביקוש המושפע גם מן המחיר, וכי האומדן משקף מגמות רב-שנתיות ואין לראות בו אומדן נקודתי לביקוש לדירות בשנה מסוימת. זאת משום שהוא איננו מתייחס למשתנים העשויים לגרום לתנודות קצרות-טווח בביקוש לדירות, למשל שינויים במשתנים כלכליים, המשפיעים במישרין על ביקוש זה או בעקיפין באמצעות השפעתם על קצב היווצרותם או פירוקם של משקי בית.

האומדן מבחין בין תהליכים דמוגרפיים היוצרים צורך בדירות (הצטרפות צעירים לאוכלוסייה הבוגרת ועלייה לארץ) לבין תהליכים המביאים לפינוי דירות (תמותה וירידה מהארץ). הפער בין השניים הוא הצורך (הדמוגרפי) השנתי הנקי בתוספת דירות.

את תוספת הצרכים הגולמית השנתית ניתן לתאר כנובעת משתי קבוצות גיל:

1. גידולה של האוכלוסייה בגילים 20–28. בגיל זה צעירים רבים גרים עדיין עם הוריהם, או עם שותפים לדירה, מצב המקטין את מספר הדירות הדרושות לקבוצת גיל זו. לעומת זאת, שיעורי הרווקות הגבוהים בגיל זה פועלים להגדלת מספר הדירות הנדרש.

2. גידולה הגולמי של אוכלוסיית בני 29 ומעלה, שבה שיעור המשפחות גבוה יותר מאשר בקבוצה הקודמת. גידולה הגולמי נמדד באמצעות גודלה המוחלט של האוכלוסייה בגיל 29 באותה שנה בתוספת מספר העולים בני 35 ומעלה באותה שנה[12].

אף כי קבוצת הגיל הראשונה מתאפיינת בשיעור גבוה של שוכרי דירות, ואילו השנייה מכילה שיעור גבוה של בעלי דירות, אין לכך חשיבות מבחינת מספר הדירות הנדרש, מעבר למה שמשתקף ממילא בהנחות לגבי צפיפות הדיור (מספר הבוגרים לדירה).

מתוספת הצרכים השנתית הגולמית יש להפחית את מספר הדירות המתפנות בכל שנה, בגין שני גורמים:

1. תמותה: מספר הדירות המפונות בכל שנה בגין תמותה נאמד על ידי הכפלת מספר הנפטרים בכל קבוצת גיל בשיעור הפנויים (רווקים, גרושים ואלמנים) באותה

11 האומדן אינו מנוכה לחלוטין מהשפעות שיווי המשקל, משום שההנחות לגבי מספר הבוגרים בדירה מבוססות ככל הניתן על נתונים בפועל שהם מטבעם תוצאה של הכוחות שפעלו בשוק באותה עת.

12 גיל 35 נבחר בהתאם למגבלות הנתונים.

קבוצה. ההנחה היא שפטירתו של אדם פנוי מביאה לפינוי דירה, בעוד שבמקרה של פטירת אדם נשוי, בן הזוג ממשיך להתגורר בדירה[13].

2. ירידה מהארץ: האומדן מניח כי אנשים בני 30 ומעלה העוזבים את הארץ לצמיתות מפנים דירות בהתאם להנחות על כלל בני 29 ומעלה.

במסגרת המתוארת חושב האומדן המרכזי לצורכי הדיור על בסיס ההנחות הבאות:

- קבוצת הגיל 20–28 מתגוררת בצפיפות ממוצעת של 2.5 דיירים לדירה. הנחה זו משקפת את העובדה שכשליש מקבוצת הגיל מתגוררת עם ההורים, וחלק מן הצעירים בקבוצה מתגוררים בצפיפות של 3 ויותר לדירה[14].
- צורכי הדיור של בני 29 ומעלה: 80 אחוזים מהם מתגוררים בזוגות, ו-20 אחוזים גרים לבדם. מכאן נגזר ביקוש של 0.6 דירה לאדם. הנחה זו מתבססת על נתונים לפיהם כרבע מבני 30–64 הם פנויים, וכן על כך שבחמישית ממשקי הבית מתגוררת נפש אחת בלבד.
- היורדים מפנים דירות בהתאם להנחות על בני 29 ומעלה.
- פינוי דירות בגין פטירה מחושב על ידי הכפלת מספר הנפטרים בכל קבוצת גיל, החל מגיל 30, בשיעור הפנויים באותה קבוצת גיל.

איור ב'-3 מציג את האומדן המרכזי לתוספת הדירות השנתית שנדרשה בשנים 2000–2010 למילוי הצרכים הדמוגרפיים על בסיס ההנחות שפורטו. במהלך התקופה ירדה תוספת זו ירידה משמעותית, אף כי לא רצופה, ונאמדה בכ-40 אלפי דירות ב-2010. יודגש כי העלייה החדה ב-2009 נובעת, בין היתר, משינוי בסדרת נתוני האוכלוסייה של הלמ"ס[15].

עיקר התוספת השנתית נובע מהגידול של קבוצת בני 29 ומעלה (בניכוי הדירות המתפנות בגין תמותה), בעוד שהשפעת גידולה של קבוצת הגיל 20–28 קטנה יחסית. בהתאם לכך, שני קווים נוספים באיור מתארים ניתוח רגישות, הבוחן שינוי בשתי הנחות מרכזיות המתייחסות לקבוצת הגיל של בני 29 ומעלה. בחלופה הנמוכה הנחנו כי הגיל הקובע לקבוצה זו הוא 30 (במקום 29), וכי רק 18 אחוזים (ולא 20 אחוזים) מהם מתגוררים לבדם. בחלופה הגבוהה הנחנו כי הגיל הקובע הוא 28, וכי 22 אחוזים מקרב הקבוצה מתגוררים לבדם. האומדן לשנת 2010 לפי החלופה הנמוכה נמוך בכ-3,000 דירות מהאומדן המרכזי, ואילו האומדן לפי החלופה הגבוהה גבוה ממנו בכ-1,000 דירות. להערכתנו, החלופה הנמוכה סבירה יותר מן החלופה הגבוהה. זאת בין היתר, משום שנקטנו גישה מחמירה בבחירת המקדמים לחלופה המרכזית, כך שהיא עשויה להצביע על צורכי דיור הגבוהים מהצרכים בפועל.

לשינויים בהרכב הגילים של האוכלוסייה השפעה לא מבוטלת על תוספת הדירות הנדרשת. קצב גידולה השנתי של האוכלוסייה היהודית בגיל 20 ומעלה בשנים 2000–2008 היה בממוצע 1.8 אחוזים[16]. בתקנון אוכלוסייה זו בהתאם להנחות האומדן המרכזי היה קצב גידולה השנתי באותן שנים 1.9 אחוזים בממוצע. לשם המחשה, בהינתן מלאי הדירות ששימש, לפי אומדננו, את המגזר היהודי בשנת

13 דירות עשויות להתפנות גם עקב מעבר של קשישים למוסדות סיעודיים, אולם האומדן אינו מתייחס לכך.

14 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2005), הסדרי מגורים של צעירים בישראל בשנת 2000 לפי מאפיינים דמוגרפיים ותכונות חברתיות-כלכליות.

15 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת סדרה חדשה של נתוני האוכלוסייה החל בשנת 2008 על בסיס המפקד באותה שנה, אולם אינה מפרסמת אומדנים לשנים קודמות המותאמים לסדרה זו. השוואת נתוני שתי הסדרות לשנת 2008 מראה שאומדני האוכלוסייה לפי הסדרה החדשה גבוהים יותר. אומדן צורכי הדיור לשנת 2008 המוצג באיור מבוסס על הסדרה הישנה בגלל מגבלות נתונים. כמו כן, ב-2009 נרשמה ירידה חריגה של מספר היורדים, אשר תרמה לעלייה של הצורך הנאמד בדירות. להערכתנו, בניכוי השינוי בסדרות והירידה החריגה של מספר היורדים, נמשכה ב-2009 מגמת הירידה המתונה בתוספת הדירות הנדרשת. בהעדר נתונים על מספר היורדים ב-2010 הנחנו שבשנה זו נמשכה ירידה מסוימת של מספרם, בהמשך למגמה שנרשמה כמעט ברציפות מאז 2002, אך מספרם היה גבוה מאשר ב-2009. הנחה זו תורמת לירידה החדה יחסית של אומדן הצורך בדירות ב-2010 לעומת 2009.

16 התחשיב בוצע רק עד שנת 2008, בגלל המעבר לסדרה חדשה של האוכלוסייה אחרי שנה זו.

2000 – תוספת הדירות השנתית שנדרשה בתקופה זו על סמך האומדן המביא בחשבון את השינויים בהרכב הגילים גבוהה בכ-2,000 דירות מזו הנגזרת מגידולה הגולמי של האוכלוסייה בגילים 20 ומעלה[17].

איור ב'-3

אומדן הצורך הדמוגרפי בדירות והתחלות הבנייה בפועל במגזר היהודי בשנים 2000-2010 ותחזית הצרכים לשנים 2014 ו-2019

האומדנים לשנים 2009-2010 מבוססים על סדרה חדשה של אומדני האוכלוסייה שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

השוואה של היקף הצרכים שנאמדו להיקף התחלות הבנייה במגזר היהודי בעשור האחרון מלמדת כי הצרכים לפי האומדן המרכזי היו גבוהים מההתחלות ב-10-13 אלף דירות בכל שנה (למעט שנת 2001, שבה הפער היה כ-16 אלף דירות, והשנים 2010–2011, שבהן הוא היה 2–5 אלפי דירות בלבד)[18]. ואולם אין להסיק מכך כי המחסור המצטבר בדירות הוא סכום הפערים השנתיים האלה. הירידה המתמשכת של מחירי הדירות (יחסית למדד המחירים לצרכן) בשנים 1997–2007 מלמדת כי היה במשק מלאי גדול של דירות לא מאוכלסות, אשר יצר עודף היצע ופיצה על הפער המתמשך בין היקף התחלות הבנייה לבין הצרכים הדמוגרפיים. היקפן הנמוך של התחלות הבנייה בשנים אלה ביטא אפוא את תגובת השוק לעודפי ההיצע.

קיים טווח רחב של אומדנים לגבי היקף המחסור המצטבר בדירות. כדי לחשב מחסור זה יש לסכום את הפער בין הצרכים לבין היקף ההתחלות רק מנקודת הזמן שבה המלאי הקיים יחד עם היקף ההתחלות לא הספיקו כדי לענות על הצרכים, כלומר נוצר מחסור שלחץ לעליית מחירים. תחשיב זה רגיש להנחה בדבר עיתוי נקודת המפנה, שלהערכתנו הייתה בין 2005 ל-2007[19]. המחסור המצטבר בשנים 2008–2011 נאמד בכ-30 אלף דירות. בהנחה מחמירה יותר, שנקודת המפנה הייתה כבר בסוף 2006, הסתכם המחסור המצטבר עד סוף 2011 בכ-40 אלף דירות.

אומדן זה של המחסור בדירות גבוה מאומדנים המתקבלים על בסיס שתי הגישות האחרות שתוארו לעיל: אומדן המחסור המצטבר המבוסס על יחס האוכלוסייה למלאי הדירות הוא מספר הדירות שחסרו בסוף 2011 כדי להחזיר את היחס לרמה של 2007. לפי גישה זו הסתכם המחסור המצטבר במגזר היהודי בכ-7,500 דירות בלבד[20]. הגישה השנייה סוכמת את הפער המצטבר בין הגידול השנתי של מספר משקי הבית לבין מספר התחלות הבנייה; לפיה המחסור המצטבר מאז 2007 מסתכם בכ-13 אלפי דירות[21]. לוח ב'-1 מסכם את אומדני המחסור המצטבר לפי הגישות השונות.

17 מלאי הדירות במגזר היהודי חושב על בסיס מלאי הדירות ביישובים יהודיים בשנת 1995 בתוספת גמר הבנייה ביישובים אלה בכל שנה. ההגדרה של הלמ"ס ליישובים יהודיים כוללת יישובים מעורבים, אשר בהם גם אוכלוסייה ערבית.

18 התחלות הבנייה ביישובים יהודיים לפי הגדרות הלמ"ס. הגדרה זו כוללת גם יישובים מעורבים, ולפיכך היקף התחלות הבנייה למגזר היהודי בלבד נמוך במקצת. בהעדר נתונים על התפלגות התחלות הבנייה לפי יישובים ב-2011, חושבו התחלות הבנייה במגזר היהודי בשנה זו בהנחה ששיעורן מסך התחלות הבנייה היה כמו ב-2010. בהעדר נתונים לשנת 2011 על גודל האוכלוסייה והרכב הגילים שלה, האומדנים לשנה זו מניחים שקצב הגידול של האוכלוסייה בכל קבוצת גיל היה כמו ב-2010 ואינם מופיעים באיור.

19 לזיהוי נקודת מפנה זו יש מספר תימוכין, בהם המפנה במחירי הדירות בסוף 2007 והתפנית במלאי הדירות הריקות בשנים 2005–2006 לפי סקר כוח אדם. נגר וסגל (2011) מוצאים כי ב-2005 החלה להסתמן תרומה חיובית של היחס אוכלוסייה-מלאי הדירות לעליית מחיריהן. עם זאת, ב-2005 תרומה זו הייתה עדיין מועטה.

20 כאמור, בהעדר נתונים על מלאי הדירות בישראל, הוא חושב על בסיס הנחות מסוימות, המשפיעות על היקפו של המחסור הנאמד.

21 התחשיב מתבסס על נתוני הלמ"ס על מספר משקי הבית במגזר היהודי בשנים 2007–2009 ועל אומדן עצמאי של גידולם בשנים 2010 ו-2011.

נראה כי אומדני המחסור על פי כל אחת מהשיטות מוטים כלפי מעלה; זאת משום שהתחלות הבנייה הן אומדן חסר לגידול האמיתי של היצע הדירות – שכן הן אינן משקפות איכלוסן של דירות ריקות, בנייה בלתי חוקית, פיצולי דירות וכדומה.

לוח ב'-1: המחסור המצטבר בדירות במגזר היהודי, אומדנים לפי שיטות שונות
(אלפי דירות)

	יחס האוכלוסייה למלאי הדירות	הצורך לפי קבוצות גיל (האומדן המרכזי)	מספר משקי הבית
2011–2007	7.5	42.4	13.2
2011–2008	3.3	29.6	5.8

הגישה שהצגנו לעיל מאפשרת כאמור לערוך תחזית של צורכי הדיור תוך התחשבות בהתפתחויות הדמוגרפיות הצפויות. תחזית זו חושבה על בסיס תחזיות האוכלוסייה של הלמ"ס לפי קבוצות גיל לשנים 2014 ו-2019, בהתאם להנחות שפורטו לעיל[22]. לפי החלופה המרכזית של התחזית, תוספת הדירות השנתית שתידרש בשנים אלה תעמוד על כ-35-36 אלפי דירות לשנה (איור ב'-3). יודגש כי כמחצית מהירידה המתוארת באיור בין 2010 ל-2014 נובעת מההנחות לגבי מאזן ההגירה הצפוי[23]. ואולם, גם בניכוי הנחות אלה ובהתחשב במגבלות נוספות של התחזית המתוארות בהערת השוליים, נראה כי בשנים הבאות צפויה ירידה מסוימת של תוספת הדירות שתידרש לעומת זו שנדרשה בשנים האחרונות.

22 ההנחות הן כמתואר לעיל, למעט התאמות המתחייבות מכך שרמת הפירוט של תחזיות האוכלוסייה לגבי קבוצות הגיל השונות ולגבי הפטירות נמוכה מזו של הנתונים על האוכלוסייה הקיימת. התאמות אלה עשויות להסביר חלק מן הירידה החדה-יחסית של תוספת הדירות הנדרשת בין 2010 ל-2014.

23 ההנחה בתחזית הלמ"ס היא שמאזן ההגירה בשנים הבאות יהיה אפס, לעומת מאזן הגירה חיובי (עודף עולים על יורדים) בשנים 2005–2009, אשר הגדיל את צורכי הדיור, לפי אומדננו, בכ-1,600 דירות בכל שנה.

לוח אירועים
ינואר עד אפריל 2012

חודש	יום	האירוע	פירוט
ינואר 2012	1	שיעור התמלוגים מ"מפעלי ים המלח" למדינה הועלה ל- 10%.	בין משרד האוצר לחברת "כימיקלים לישראל" הוסכם כי לצורך שיקום ים המלח תשלם החברה 3 מיליארד ש"ח והאוצר ישלם 760 מיליון. שיעור התמלוגים ש"מפעלי ים המלח" משלמים למדינה יעלה ל-10%.
	3	קבוצת האקרים פרסמה באינטרנט את פרטיהם של 15 אלף כרטיסי אשראי ישראליים.	ההאקרים, אשר הזדהו כקבוצה מסעודיה, ניצלו ליקויי אבטחה באתרי קופונים ובאתרים קטנים ופרסמו את נתוני כרטיסי האשראי ברשת. בעקבות הפרסום חסמו החברות לכרטיסי אשראי את הכרטיסים לקנייה באינטרנט ובטלפון.
	8	הממשלה אישרה את תוספת התקציב הנדרשת לאימוץ המלצות ועדת טרכטנברג ולהתאמות תקציביות נוספות.	הממשלה אישרה תוספת של 9.1 מיליארדי ש"ח לתקציב שנת 2012 שמיועדת לתקציב הביטחון, ליישום המלצות ועדת טרכטנברג, ולמימון התחייבויות קודמות בגין הסכמי השכר והעלאת שכר המינימום. במקביל אושר קיצוץ רוחבי בסך 760 מיליוני ש"ח, קיצוץ בסעיפים ספציפיים בסך 455 מיליונים והוחלט על הפשרת הרזרבה המיוחדת בתקציב הדו-שנתי בסך 1.5 מיליארדי ש"ח. (ראו בנק ישראל (2012), "ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים" מספר 132.)
	9	משרד האוצר הנפיק לראשונה אג"ח שקלית ל-30 שנה. האיגרות החדשות, "ממשק 0142", יישאו ריבית של 5.5%.	
	15	חברת דירוג האשראי S&P הורידה את דירוג האשראי לתשע מדינות בגוש האירו.	דירוג האשראי של צרפת הורד, לראשונה בתולדותיה, לרמה AA+. הורד גם דירוגן של: אוסטריה ל-AA+, סלובניה ל-A+, ספרד וסלובקיה ל-A, מלטה ל-A-, איטליה ל-BBB+, קפריסין ל-BB+ ופורטוגל ל-BB.
	19	הריבית על המשכנתאות שמשרד הבינוי והשיכון מעמיד לזכאים הורדה ב-1% למשך חצי שנה.	משרד הבינוי והשיכון הוריד את הריבית למשכנתאות מסובסדות לזכאים חסרי דירה מ-4% ל-3% – חלק מתיקון לחוק ההלוואות לדיור שאושר בכנסת בדצמבר, כהוראת שעה לחצי שנה. צעד זה אמור להגדיל את מיצוי הסיוע באמצעות כלי זה, משום שהוא מעלה את האטרקטיביות של הריבית המסובסדת לעומת ריבית השוק. התקציב לתיקון החוק עומד על 150 מיליון ש"ח.
	23	ריבית בנק ישראל לחודש פברואר הורדה ב-0.25%, לרמה של 2.5%.	
	24	אמברגו נפט אירופי על איראן.	כתגובה להתקדמות תכנית הגרעין האיראנית הודיע האיחוד האירופי כי יטיל על איראן סנקציות, אשר יכללו איסור קניית נפט ממנה החל מחודש יולי. בקרן המטבע הבין-לאומית מעריכים כי הדבר יביא לעלייה של מחיר הנפט בכ-30%.

חודש	יום	האירוע	פירוט
פברואר	6	הממשלה אישרה הקמת קו רכבת מתל אביב לאילת.	ההחלטה כוללת מסילת רכבת המיועדת להסעת נוסעים והובלת מטענים, וצפויה לקצר את משך הנסיעה לשעתיים בלבד. כן הוקמה ועדה לבחינת שלוש החלופות למימון המיזם – מימון בשיתוף מדינה זרה, מימון בשיתוף המגזר הפרטי ומימון תקציבי. ע"פ משרד התחבורה הליך התכנון צפוי להסתיים בסוף השנה, והפרויקט צפוי להימשך חמש שנים.
	7	המועצה הארצית לתכנון ובנייה אישרה את הקמת מתקן שהייה למסתננים.	המתקן, אשר יוקם בקציעות שבגבול הדרום בעלות 250 מיליון ש"ח, צפוי להתחיל לקלוט את מהגרי העבודה מאפריקה בתוך חצי שנה.
	12	הסכם בין ההסתדרות לאוצר הביא לסיום המשא ומתן לשיפור תנאי העסקת עובדי הקבלן, אשר במהלכו הוכרזה שביתה כללית במשק.	במשך ארבעה ימים שבתו, בין היתר, משרדי הממשלה, הבנקים, הבורסה ורכבת ישראל. הנמלים ושדות התעופה חזרו לעבוד במהלך השביתה, לפי צו בית המשפט. עיקרי ההסכם הם העלאת שכר המינימום לעובדי הניקיון והשמירה ל-4,650 ש"ח לחודש והשוואת הפנסיה ותנאיהם הסוציאליים לאלה של המועסקים בצדם באופן ישיר. כן יוגדל, במשרד התמ"ת, מספר הפקחים שיאכפו את חוקי העבודה.
	19	הממשלה החליטה על הקמת קרן לאומית לקליטת הרווחים ממשאבי טבע.	בקרן המתוכננת יופקדו כמחצית מהכנסות המדינה ממסי רווחי היתר ממשאבי הגז והנפט. נכסי הקרן יושקעו בחו"ל וישמשו "כרית ביטחון" לעיתות משבר. עוד הוחלט כי רווחי הקרן יופנו לחינוך, ביטחון והשקעות. הקרן תנוהל על ידי בנק ישראל.
	22	הוועדה להגברת התחרותיות במשק פרסמה את המלצותיה הסופיות.	הוועדה ממליצה, בין היתר, כי בעל שליטה בגוף ריאלי משמעותי המחזיק גם בגוף פיננסי משמעותי ייאלץ למכור אחד מהם,לפי בחירתו, בתוך ארבע שנים, וכי דירקטור לא יוכל לכהן בגוף ריאלי ופיננסי גם יחד. תאגיד פיננסי משמעותי הוגדר כגוף המנהל נכסים בשווי 40 מיליארד ש"ח ויותר, וגוף ריאלי משמעותי – כגוף בעל הכנסות של יותר מ- 7.5 מיליארדי ש"ח לשנה לגוף קיים ומ-6 מיליארדים לגוף חדש. כן עוסקות ההמלצות בהגבלת פירמידות שליטה ומינוף.
	27	ריבית בנק ישראל לחודש מארס 2012 הושארה ללא שינוי, ברמה של 2.5%.	
מארס	1	ועדת הכספים אישרה את הגדלת ההשקעות החופשיות של קרנות הפנסיה הוותיקות מ-10% ל-22%.	ההגדלה תעשה בהדרגה: באפריל 2012 השיעור המרבי יועלה ל-14% מתיק ההשקעות החופשיות של הקרנות הוותיקות, באפריל 2013 הוא יועלה ל-18%, ובאפריל 2014 יגיע ל-22%.
	1	כדי למתן את עליית מחיר הדלק הורד הבלו על הדלק ב-10 אגורות.	מחיר הדלק עלה ל-7.74 שקלים לליטר בשירות עצמי. ללא הפחתת הבלו מחירו היה צפוי להיות 7.84 שקלים לליטר – עלייה של 5.1%.
	15	המפקח על הבנקים פרסם טיוטת הנחיה להגדלת יחס הון הליבה המינימלי במערכת הבנקאית.	המפקח דורש מהבנקים להגיע ליחס הלימות הון של 9% עד 2015; משני הבנקים הגדולים, "הפועלים" ו"לאומי" נדרש להגיע עד שנת 2017 ליחס של 10%. דרישות אלו קלות מאלה שציפו להן במשק.

חודש	יום	האירוע	פירוט
מארס	16	הגוף הבין-לאומי "סוויפט" הודיע על ניתוקה של איראן מהמערכת להעברות בנקאיות.	האגודה הבין-לאומית לתקשורת פיננסית בין-בנקאית, "סוויפט", כתבה בהודעתה כי ההחלטה התקבלה על בסיס החלטת 27 מדינות האיחוד האירופי, מינואר, להטיל סנקציות גורפות על הבנק המרכזי האיראני ועל שורה של בנקים וחברות הקשורות אליו.
	18	הממשלה אישרה את פרק הדיור בדוח הוועדה לשינוי חברתי-כלכלי ("ועדת טרכטנברג").	ההמלצות שהתקבלו, בהיקף כספי כולל של 2.33 מיליארד ש"ח, כוללות בעיקר: שיווק של כ-187 אלף דירות בחמש השנים הבאות, 60% מהן באזורי הביקוש העיקריים; הכפלת הארנונה על דירות העומדות ריקות יותר משישה חודשים בשנה, ויותר מתשעה חודשים לגבי דירות המוגדרות כבלתי ראויות למגורים; היטל של עד 10% ממחיר הדירה לקבלן שלא השלים את הבנייה בתוך כשנתיים מיום קבלו את היתר הבנייה והגדלת הסיוע הממשלתי בדיור. במסגרת הגדלת הסיוע הממשלתי בדיור הוחלט בין היתר: להגדיל את תקציב הסיוע בשכר דירה, להגדיר מחדש את הקריטריונים לקבלת הסיוע, לזכות את הממתינים לדיור ציבורי בתוספת מוגדלת לסיוע בשכר הדירה, לא לחדש את מבצעי המכר של דירות השיכון הציבורי ולהגדיל את הסיוע לעולים.
	18	ועדת השרים לענייני חקיקה אישרה את הצעת "חוק התספורות".	עיקרי ההצעה: גיבוש הסדר החוב לחברה שגייסה אג"ח ומבקשת לבצע "תספורות" ילווה על ידי מומחה מטעם בית המשפט, שיכין חוות דעת לעניין כדאיות ההסדר לבעלי האג"ח. מינוי המומחה וקבלת חוות דעתו יהיו תנאי לאישור הסדר חוב, אלא אם כן יקבע בית המשפט אחרת. ההצעה תוגש לאישור הכנסת במאי.
	23	הקבינט החברתי-כלכלי אישר לחברת "מקורות יזום" ביצוע פרויקט תשתית בטרינידד בתחום המים בהיקף של 110 מיליון דולרים.	חברת הבת של החברה הממשלתית "מקורות" תבצע את הפרויקט בטרינידד. פרויקט זה מתווסף לפרויקט יצוא נוסף בתחום התפלת מים – בקפריסין, בהיקף של 50 מליון דולרים.
	26	בתום משא ומתן בין משרד האוצר למשרד הביטחון הוסכם כי תופעל מערכת אשר תאפשר למשרד האוצר פיקוח הדוק יותר על תקציב הביטחון.	בתחילת מאי תופעל המערכת שתכלול את נתוני תקציב השכר, הגמלאות והרכש של מערכת הביטחון.
	26	חטיבת המחקר של בנק ישראל עדכנה את התחזית המקרו-כלכלית.	עודכנה תחזית הצמיחה לשנים 2012 (3.1 אחוזים) ו-2013 (3.5 אחוזים).
	26	ריבית בנק ישראל לחודש אפריל 2012 הושארה ללא שינוי ברמה של 2.5%.	
	28	פורסם דוח בנק ישראל לשנת 2011.	

חודש	יום	האירוע	פירוט
מארס	30	הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה פרסמה את שיעור האבטלה בהתאם לשיטת החישוב הנהוגה ב-OECD.	החל בינואר שונתה מתכונת סקר כוח אדם של הלמ"ס מסקר רבעוני לסקר חודשי, הוגדל המדגם, ונכללים בו יותר יישובים קטנים. שינוי זה הגדיל את שיעור האבטלה, שיעור התעסוקה ושיעור ההשתתפות המתקבלים מהסקר. (הרחבה ראו בחלק העוסק בשוק העבודה.)
אפריל	1	לאחר חודש הורד שנית הבלו על הדלק, כדי למתן את עליית מחיר הדלק.	במקום עלייה של 20 אגורות לליטר בנזין יעלה מחירו ב-5 אגורות, עקב הורדת הבלו ב-15 אגורות. עוד הוחלט כי ההורדות האחרונות של הבלו ימומנו על ידי קיצוץ של שני אחוזים במצבת כוח האדם של הממשלה למעט שוטרים, אחיות וחיילים בקבע.
	2	קרן המטבע הבין-לאומית פרסמה את הדוח השנתי על כלכלת ישראל.	
	4	משרד האוצר פרסם תוכנית של פרישה מרצון לסגל הבכיר במשרדי הממשלה.	התכנית, שגובשה בשיתוף נציבות שירות המדינה, מכוונת לעובדים בני 55–65 בשירות הציבורי, שעבדו במשרה בכירה לפחות 12 שנים וסובלים משחיקה. עלות התוכנית 14.4 מיליון ש"ח.
	5	הוועדה לבחינת מבנה משק הגז פרסמה דוח ביניים.	המלצתה המרכזית היא כי יש להבטיח 400 מיליארד מ"ק גז טבעי לישראל עד סוף 2017, ולהפנות ליצוא כ- 350 מיליארד מ"ק גז, אך נתח הגז ליצוא יקבע בנפרד לכל מאגר. הדוח הסופי צפוי להתפרסם ביוני.
	16	ג'ים יונג קים נבחר לנשיא הבא של הבנק העולמי.	
	17	משרד האנרגיה והמים החל בפרויקט של החלפת 50,000 מקררים ישנים בדגמים חסכוניים בחשמל.	במסגרת הפרויקט הוחלפו המקררים הישנים בדגמים חדשים וחסכוניים בחשמל, כך שהמשרד מסבסד כ- 30% מעלות המקרר החדש ואת פינוי הישן לגריטה. תקציב הפרויקט עומד על כ-50 מליון ש"ח, והחיסכון הצפוי בחשבון החשמל של כל משק בית מוערך בכ-600 ש"ח בשנה. פרויקט זה מצטרף לפרויקטים נוספים בתחום החיסכון בחשמל – סבסוד נורות חסכוניות והחלפת מזגנים ישנים.
	20	שרי האוצר של ה-G20 הגדילו את הקרן לחילוץ מדינות ממשבר.	שרי האוצר של ארגון 20 המשקים המובילים בעולם (G20) העמידו לרשות קרן המטבע הבין-לאומית 430 מיליארד דולרים נוספים לחילוץ מדינות החברות בה ממשברים.
	22	חברת הגז המצרית הממשלתית הודיעה על ביטול חד-צדדי של הסכם אספקת הגז לישראל.	מאז ההפיכה במצרים בפברואר אשתקד פוצץ הצינור המוביל גז לישראל ממצרים מספר פעמים, ומאז פיצוצו במארס האחרון לא חודשה הזרמת הגז. זה כמה חודשים לא זורם גז באופן סדיר ממצרים לישראל, ושיבושים אלה הם בין הגורמים לעליית מחירי החשמל.
	23	אושרו המלצות ועדת הריכוזיות בממשלה.	עוד הוחלט להקים צוות שילווה את תהליך החקיקה עד לאישור המסקנות בכנסת, הצפוי עד סוף יולי.
	23	ריבית בנק ישראל לחודש מאי הושארה ללא שינוי, ברמה של 2.5%.	

חודש	יום	האירוע	פירוט
אפריל	27	סוכנות הדירוג S&P הורידה את דירוג האשראי של ספרד בשתי דרגות, ל-BBB+ עם תחזית שלילית.	הודעה זו באה מספר ימים לאחר שהבנק המרכזי של ספרד הודיע כי ספרד מצויה במשבר. בהודעתה ציינה הסוכנות כי החוב הציבורי של ספרד צפוי להוסיף ולעלות.